

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-haijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

(Peer-Reviewed and Open Access Journal)

ปีที่ 4 ฉบับที่ 4 ตุลาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2568 : Vol. 4 Issue 4 October – December 2025

Original Photoshoot by # Buddho

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Editor-in-Chief:

พระครูปลัด โชติพัฒน์ อาจารย์สุโก, ผศ.ดร.

Asst. Prof. Dr. Phrakhrupalat Chotiphat Acharasupho

โทร. +66 646946539

Email: chotipath.the@gmail.com

เจ้าของวารสาร:

โครงการวารสารพุทธโธ กองงานพัฒนาวารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา

เลขที่ 288 วัดจินติตวิหาร แขวงทรายกองดิน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

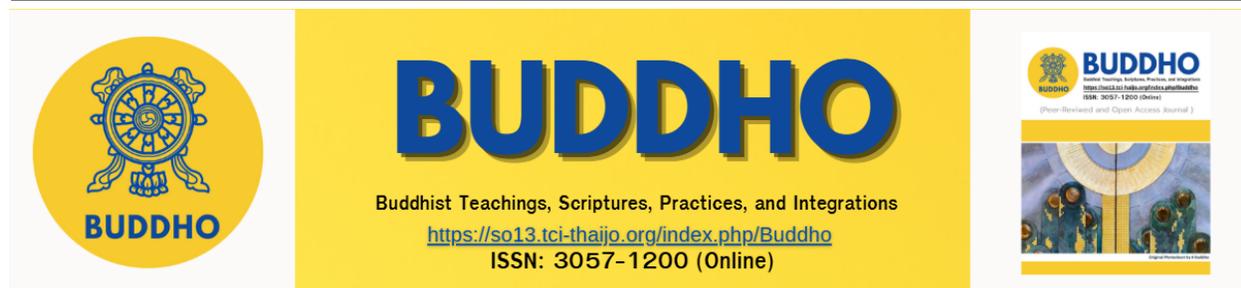
10510 โทร. +66 646946539

Email: buddhist.inn.man@gmail.com

สำนักพิมพ์ โนเบล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด

99/642 หมู่ที่ 1 ตำบลศิระชะจะระเข้ชั้นน้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ

10540 โทร. +66 980502649

ยินดีต้อนรับสู่ **พุทธโธ** ซึ่งเป็นวารสารสหวิทยาการ บนพื้นฐานองค์ความรู้เชิงลึกทางพุทธศาสนา เป็นการผสมผสานระหว่างขอบเขตของมนุษยศาสตร์มาบรรจบกับความเชื่อมโยงของสังคมศาสตร์ วารสารของเราทำหน้าที่เป็นแหล่งหลอมรวมแนวคิด การวิจัย แนวทางการนำไปใช้ การปฏิบัติ ในมิติทางสังคมสู่โลกปัจจุบันผ่านคำสอนทางพุทธศาสนา ที่กระตุ้นความคิดและการวิจัยที่ก้าวล้ำในสาขาวิชาที่หลากหลายเหล่านี้

พุทธโธ เป็นแพลตฟอร์มแบบไดนามิกของการวิจัยแบบสหวิทยาการ โดยทำหน้าที่เป็นวารสารทางวิชาการ ที่ให้นักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา ได้นำเสนอผลงานที่สำคัญด้วยการบรรจบกันของหลักทฤษฎีทางพุทธศึกษา กับการความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม ศิลปะและมนุษยศาสตร์ วัฒนธรรม ปรัชญา ความเข้าใจทางสังคม ความเฉียบแหลมทางธุรกิจ ความเฉียบแหลมในการจัดการ การศึกษาหลายสาขาเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา และมุมมองทางจิตวิทยา

ข้อมูล

ชื่อวารสาร: พุทธโธ / Buddho

ประเภทสิ่งพิมพ์: วารสารทางวิชาการ

ISSN: 3057-1200 (ออนไลน์)

เจ้าของวารสาร: โครงการวารสารพุทธโธ กองงานพัฒนาวารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา วัดจินติตวิหาร กรุงเทพมหานคร

สำนักพิมพ์ : โนเบิล เอ็ดดูเคชั่น

ประเทศ: ประเทศไทย

รหัสหัวเรื่อง: รหัสหัวเรื่อง: พุทธศาสนศึกษา; ศิลปศาสตร์และมนุษยศาสตร์; สังคมศาสตร์

ปีที่เริ่มต้น: 2565

ภาษา: อังกฤษ และ ไทย

เว็บไซต์: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho/index>

ขอบเขตของวารสาร:

พุทธโธเป็นแพลตฟอร์มสหวิทยาการที่นำภูมิปัญญาของพุทธศาสนามาผสมผสานกับความคิดร่วมสมัย พันธกิจของเราคือการเชื่อมโยงระหว่างมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเปิดพื้นที่สำหรับการสำรวจทางปัญญา การวิจัยทางวิชาการ และการประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติที่ได้รับแรงบันดาลใจจากหลักธรรมของพุทธศาสนา ที่ Buddho เราสนับสนุนการสนทนาที่สร้างสรรค์ซึ่งก้าวข้ามขอบเขตแบบเดิมๆ วารสารนี้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางสำหรับการค้นคว้าเชิงวิพากษ์วิจารณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงชีวิต โดยผสมผสานการศึกษาด้านพุทธศาสนาเข้ากับปรัชญา การวิเคราะห์ทางวัฒนธรรม จิตวิทยา การศึกษา ธุรกิจ การจัดการ และอื่นๆ เราสำรวจมิติทางสังคมของสังคมสมัยใหม่ผ่านมุมมองของคำสอนของพุทธศาสนา จุดประกายมุมมองใหม่ๆ และส่งเสริมการวิจัยที่ก้าวล้ำทันสมัย

จุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของวารสาร:

พุทธโธมุ่งหวังที่จะเป็นพื้นที่สำหรับนักวิชาการ นักวิจัย และนักวิชาการในการเผยแพร่ผลงาน แบ่งปันความรู้ และมีส่วนช่วยให้เกิดความเข้าใจในหัวข้อต่างๆ ทั่วโลก

วัตถุประสงค์หลักของวารสารคือ:

การส่งเสริมการวิจัยแบบสหวิทยาการ Buddho ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างสาขาวิชาการที่แตกต่างกัน ส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่นักวิจัยสามารถสำรวจจุดตัดกันของวิชาต่างๆ และสร้างข้อมูลเชิงลึกใหม่ๆ

การเชื่อมโยงการแบ่งแยกทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ:

วารสารนี้มุ่งหวังที่จะอำนวยความสะดวกในการสนทนาและความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม ประเพณีทางจิตวิญญาณและศาสนาที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุ่งเน้นไปที่พุทธศาสนาศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างพื้นที่ที่สามารถสำรวจและอภิปรายโลกทัศน์ที่หลากหลายได้

การเผยแพร่ความรู้:

พุทธโธ เรายินดีรับบทความเชิงลึกและเชิงวิชาการในหัวข้อต่างๆ ของพระพุทธศาสนา ไม่ว่าคุณจะเป็นนักวิจัย นักปฏิบัติธรรม หรือผู้เขียนที่หลงใหลในพระพุทธศาสนา เราขอเชิญคุณมาแบ่งปันความรู้และมุมมองของคุณกับชุมชนของเรา แพลตฟอร์มของเราเปิดรับการตีความ แนวคิด และการศึกษาเปรียบเทียบที่หลากหลายที่สำรวจประเพณีอันล้ำค่าของพระพุทธศาสนา

ขอบเขตบทความที่รับพิจารณา ต้องมีความเกี่ยวข้องกับหัวข้อดังต่อไปนี้ :

1. พระพุทธศาสนาเถรวาท

- รากฐานมาจากพระไตรปิฎกบาลี ซึ่งเป็นคัมภีร์พระพุทธศาสนายุคแรกๆ
- พระพุทธศาสนาในทุกมุมของโลก เช่นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และศรีลังกา พระพุทธศาสนาในอเมริกา ฝั่งโลกตะวันตก และตะวันออก
- เน้นที่การบรรลุอรหัตต์ ซึ่งเป็นการหลุดพ้นจากสังสารวัฏในที่สุด
- เน้นที่ชีวิตสงฆ์ที่อุทิศเพื่อการสิ้นสุดของการเกิดใหม่ในอนาคต
- พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ศรีลังกา เมียนมาร์ ลอส กัมพูชา อินเดีย มาเลเซีย อินโดนีเซีย

2. พระพุทธศาสนาเถรวาท

- รากฐานมาจากอากามา คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาททั้งหมด
- รวมข้อความ คำสอน และการเปิดเผยใหม่ๆ ไว้ด้วยกัน
- ส่งเสริมให้สรรพสัตว์ทั้งหมดบรรลุพระพุทธรภาวะ
- สนับสนุนความเมตตากรุณาเป็นหนทางหลักสู่พระนิพพาน
- สำนักคิดเถรวาทยุคแรกๆ ได้แก่ มัตถยมกะ โยคจารย์ และ
- ธรรมชาติของพระพุทธเจ้า (ตถาคตตรรก)
- พระพุทธศาสนาในจีน เกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม ไต้หวัน มองโกเลีย

3. พุทธศาสนาอื่น ๆ

- วัชรยาน ซึ่งรู้จักกันในชื่อมนตรายาน พุทธศาสนานิกายตันตระ หรือพุทธศาสนานิกายลี้ลับ เซน (ชาน): สำนักสมาธิในนิกายมหายาน
- ดินแดนบริสุทธิ์: สำนักมหายานที่เน้นการปฏิบัติธรรมในนิกายอมิตาภ
- เราสนับสนุนการค้นคว้า เรียงความ และการไตร่ตรองเกี่ยวกับนิกายเหล่านี้และนิกายอื่นๆ ของพุทธศาสนา หากคุณมีมุมมองที่เป็นเอกลักษณ์หรือข้อมูลเชิงลึกที่ลึกซึ้งที่จะแบ่งปัน เรายินดีที่จะนำเสนอผลงานของคุณ

***การปฏิเสธบทความ เมื่อบทความของท่านไม่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเลย

วิธีการส่งผลงาน

เราขอรับบทความ เรียงความ และบทความที่ค้นคว้ามาอย่างดีซึ่งมีส่วนสนับสนุนความเข้าใจในปรัชญา ประวัติศาสตร์ และการปฏิบัติของพุทธศาสนา ผลงานที่ส่งมาควรเป็นผลงานต้นฉบับ น่าสนใจ และเข้าถึงได้ทั้ง นักวิชาการและผู้อ่านทั่วไปพุทธโอเพนได้รับผลงานในสาขาพระพุทธศาสนาและการบูรณาการพระพุทธศาสนากับ สาขาการศึกษาที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้หรือมีแนวปฏิบัติหรือแนวปฏิบัติ ที่ยึดถือหลักธรรม วินัย ศีลธรรม วัฒนธรรม ประเพณี และขนบธรรมเนียม เช่น สาขาต่างๆ รวมถึงแต่ไม่จำกัด เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการนำพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้และแนวทางบูรณาการกับสังคมสมัยใหม่ เช่น

แนวทางการส่งผลงาน:

ผู้เขียนที่สนใจส่งผลงานมายังพุทธโอ ควรปฏิบัติตามแนวทางการส่งผลงานเฉพาะของวารสาร รวมถึงการจัดรูปแบบต้นฉบับ รูปแบบการอ้างอิง และกระบวนการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งสามารถพบได้บนเว็บไซต์ของวารสาร

ประเภทบทความที่วารสารรับเพื่อการตีพิมพ์:

1. **บทความวิจัยต้นฉบับ:** บทความเหล่านี้นำเสนอผลการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ต้นฉบับ โดยทั่วไปจะเป็นไปตามรูปแบบที่มีโครงสร้างซึ่งรวมถึงส่วนต่างๆ เช่น การแนะนำ วิธีการ ผลลัพธ์ และการอภิปราย พวกเขาให้ความรู้ใหม่แก่สาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ

2. **บทความทบทวนทางวิชาการ:** บทความทบทวนให้ภาพรวมที่ครอบคลุมและการวิเคราะห์งานวิจัยที่มีอยู่ในหัวข้อ สาขาวิชา หรือสาขาวิชาเฉพาะ พวกเขาสังเคราะห์และหารือเกี่ยวกับวรรณกรรมที่มีอยู่เพื่อให้มีมุมมองที่กว้าง

3. **กรณีศึกษา:** กรณีศึกษาจะอธิบายกรณีเฉพาะหรือตัวอย่างโดยละเอียดเพื่อแสดงปรากฏการณ์ ปัญหา หรือแนวทางเฉพาะ มักใช้ในด้านต่างๆ เช่น จิตวิทยา ธุรกิจ และการศึกษา

4. **บทวิจารณ์หนังสือ:** บทความเหล่านี้ให้การประเมินเชิงวิพากษ์เกี่ยวกับหนังสือที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อของวารสาร การวิจารณ์หนังสือช่วยให้ผู้อ่านตัดสินใจว่าหนังสือเล่มใดน่าอ่านหรือไม่

กระบวนการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ:

การส่งผลงานทั้งหมดมายังวารสารพุทธโธ ผ่านกระบวนการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิอย่างเข้มงวดร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อให้มั่นใจในคุณภาพและความถูกต้องของการวิจัย กองบรรณาธิการของวารสารประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขา เพื่อให้มั่นใจว่ามีการประเมินที่ยุติธรรมและครอบคลุมสำหรับการส่งบทความแต่ละครั้ง

พุทธโธมุ่งมั่นที่จะพัฒนาบทความทางวิชาการและส่งเสริมความเข้าใจและการทำงานร่วมกันข้ามวัฒนธรรม เราขอเชิญผู้เชี่ยวชาญจากภูมิหลังที่หลากหลายมาสนับสนุนการวิจัยและข้อมูลเชิงลึกลงในวารสารของเรา และเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจของเราในการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และการสำรวจโลกทัศน์ โดยเน้นเป็นพิเศษในด้านพุทธศึกษาและนวัตกรรมที่เกี่ยวข้อง

หากต้องการข้อมูลเพิ่มเติม แนวปฏิบัติในการส่งผลงาน และสำรวจสิ่งตีพิมพ์ก่อนหน้านี้ กรุณาเยี่ยมชมเว็บไซต์วารสารโพธิ์ที่ <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho/index>

ความถี่ในการตีพิมพ์:

กำหนดให้เผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ (ทุก 3 เดือน)

ฉบับที่ 1 มกราคม - มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน - มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม - กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม

การชำระค่าตีพิมพ์:

บทความภาษาไทย 4,000 บาท

บทความภาษาอังกฤษ 6,000 บาท

ชำระเท่าอัตราเงินไทยอัตราแลกเปลี่ยนในวันที่ชำระค่าตีพิมพ์ในกรณีเป็นชาวต่างชาติและชำระเป็นสกุลเงินดอลลาร์เท่านั้น

การชำระค่าตีพิมพ์: ธนาคารกรุงไทย สาขาสุวินทวงศ์

เลขที่บัญชี: 663-3-04577-8

ชื่อบัญชี: วัดจินติติวหาร

การชำระเงินจะแจ้งให้ทราบภายหลังการยืนยันจากทีมงานบรรณาธิการเท่านั้น หลังจากผ่านกระบวนการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เมื่อชำระแล้ว ให้ส่งหลักฐานการโอนเงิน (สลิปการโอนเงิน) แนบมาในช่องระบุที่สนทนาในระบบวารสารออนไลน์ เพื่อเป็นหลักฐานในการดำเนินการต่อไป

ชนิดของบทความที่รับตีพิมพ์

บทความวิจัย

บทความเหล่านี้นำเสนอผลลัพธ์ของการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ดั้งเดิม โดยปกติแล้วจะมีรูปแบบที่เป็นโครงสร้างซึ่งประกอบด้วยส่วนต่างๆ เช่น บทนำ วิธีการ ผลลัพธ์ และการอภิปราย บทความเหล่านี้มีส่วนสนับสนุนความรู้ใหม่ให้กับสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ

โดยกำหนดองค์ประกอบของการเขียนบทความดังนี้

1. **บทคัดย่อ:** บทคัดย่อควรกระชับและครอบคลุมถึงแนวคิดหรือปัญหา/วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัย ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือวิจัย การวิเคราะห์ และผลการวิจัย โดยต้องมีความยาวไม่เกิน 200-300 คำ
คำสำคัญ : ส่วนสำคัญในการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านค้นพบบทความของคุณเมื่อทำการวิจัย 3-5 คำ
2. **บทนำ:** ส่วนนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่ออธิบายภูมิหลังและความสำคัญของปัญหาที่นำไปสู่การวิจัย ควรเน้นย้ำถึงช่องว่างในการวิจัยเพื่อเน้นย้ำถึงความจำเป็นของการศึกษาวิจัย
3. **การทบทวนวรรณกรรมและกรอบทฤษฎี:** ซึ่งเกี่ยวข้องกับการทบทวนวรรณกรรมและการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการกำหนดกรอบทฤษฎีสำหรับการศึกษาวิจัย
4. **วัตถุประสงค์:** นำเสนอวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย
5. **วิธีการวิจัย:** อธิบายส่วนประกอบต่างๆ เช่น ประเภทของการวิจัย ประชากรที่ศึกษา กลุ่มตัวอย่าง เทคนิคการเลือก เครื่องมือวิจัย ขั้นตอนการวิจัย การรวบรวมข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์
6. **ผลการวิจัย:** การนำเสนอผลการวิจัย จัดแนวทางการนำเสนอผลการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือสมมติฐานของการวิจัย
7. **การอภิปราย:** อภิปรายผลลัพธ์ตามวัตถุประสงค์ โดยอ้างอิงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนประเด็นและเนื้อหาที่อภิปราย
8. **บทสรุป:** สรุปผลการวิจัยโดยให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเน้นย้ำถึงความสำคัญของการวิจัย
9. **ข้อเสนอแนะ:** ให้ข้อเสนอแนะหรือความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: เสนอคำแนะนำสำหรับสาธารณชน และเสนอแนวคิดสำหรับการวิจัยในอนาคต

อนาคต

10. **เอกสารอ้างอิง:** ตรวจสอบให้แน่ใจว่าการอ้างอิงภายในบทความและในตอนท้ายเป็นไปตามรูปแบบ APA6 และรักษาความเหมาะสมของภาษา

บทความวิจารณ์ทางวิชาการ

บทความวิจารณ์จะให้ภาพรวมและการวิเคราะห์ที่ครอบคลุมเกี่ยวกับการวิจัยที่มีอยู่เกี่ยวกับหัวข้อ สาขา หรือพื้นที่วิชาเฉพาะ บทความเหล่านี้จะสรุปและอภิปรายวรรณกรรมที่มีอยู่เพื่อให้มีมุมมองที่กว้าง โดยกำหนดองค์ประกอบของการเขียนบทความดังนี้

1. **บทคัดย่อ** : ระบุความสำคัญ ผลการศึกษา และความรู้ที่ได้จากการศึกษา โดยให้มีความยาวไม่เกิน 200-300 คำ

คำสำคัญ : ส่วนสำคัญในการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านค้นพบบทความของคุณเมื่อทำการวิจัย 3-5 คำ

2. **บทนำ** : อธิบายความเป็นมาและความสำคัญของประเด็นและแนวคิดที่จะนำเสนอ
3. **เนื้อหา** : ประกอบด้วยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

- 1) นำเสนอรายละเอียดที่สนับสนุนประเด็นและแนวคิดหลัก
- 2) นำเสนอแนวคิดอย่างชัดเจน ถูกต้อง และเหมาะสม
- 3) เนื้อหาถูกต้อง ครบถ้วน เชื่อมโยง และจัดระบบได้อย่างสมบูรณ์

4. **บทสรุป** : ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นประโยชน์

5. **ข้อเสนอแนะ**: ให้ข้อเสนอแนะหรือความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษา

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: เสนอคำแนะนำสำหรับสาธารณชน และเสนอแนวคิดสำหรับการวิจัยในอนาคต

อนาคต

6. **เอกสารอ้างอิง**: ตรวจสอบให้แน่ใจว่าการอ้างอิงภายในบทความและในตอนท้ายเป็นไปตามรูปแบบ APA และรักษาความเหมาะสมของภาษา
7. **ความเหมาะสมของการใช้ภาษาอังกฤษ**

กรณีศึกษา

กรณีศึกษาอธิบายตัวอย่างเฉพาะเจาะจงโดยละเอียดเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ปัญหา หรือแนวทางเฉพาะ มักใช้ในหลากหลายสาขา เช่น จิตวิทยา ศาสนา ธุรกิจ และการศึกษา

โดยกำหนดองค์ประกอบของการเขียนบทความดังนี้

1. **บทคัดย่อ**: สรุปกรณีศึกษาทั้งหมดโดยย่อ อาจเขียนเป็นเรื่องเล่า (เล่าแบบเรื่องสั้น) หรือแบบมีโครงสร้าง (มีหัวข้อย่อย) บทคัดย่อแบบมีโครงสร้างจะดีที่สุดเพื่อความชัดเจนและสอดคล้องกัน โดยมีความยาวไม่เกิน 200-300 คำ

คำสำคัญ: ส่วนสำคัญในการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านค้นพบบทความของคุณเมื่อทำการวิจัย 3-5 คำ

2. **บทนำ:** ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกรณีศึกษาและความสำคัญของกรณีศึกษา วางการศึกษาไว้ในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม หรือทางการแพทย์ กล่าวถึงกรณีที่เกี่ยวข้องในอดีต
3. **การนำเสนอกรณีศึกษา:** อธิบายอาการป่วย ประวัติ และข้อมูลที่เกี่ยวข้องของผู้ป่วย นำเสนอผลการตรวจ ผลการทดสอบ และความประทับใจในการวินิจฉัย ใช้รูปแบบการบรรยายเพื่อความชัดเจนและหลีกเลี่ยงรายละเอียดที่ไม่จำเป็น
4. **ผลลัพธ์:** การจัดการและผลลัพธ์ที่กล่าวถึงจะสรุปแผนการรักษาและการดูแลจริงที่ให้ไว้ รวมถึงระยะเวลาและความถี่ในการดูแล รายงานการตอบสนองและผลลัพธ์ของผู้ป่วยโดยใช้มาตรการที่เป็นรูปธรรมหากเป็นไปได้
5. **การอภิปราย:** วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของกรณีศึกษา รวมถึงความท้าทายและบทเรียนที่ได้รับ สืบค้นคำอธิบายที่เป็นไปได้โดยไม่ต้องมีการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์อย่างสมบูรณ์
6. **บทสรุป:** สรุปและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีประโยชน์
7. **ข้อเสนอแนะ:** ให้ข้อเสนอแนะหรือความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษา
องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: เสนอคำแนะนำสำหรับสาธารณสุข และเสนอแนวคิดสำหรับการวิจัยในอนาคต
8. **เอกสารอ้างอิง:** ตรวจสอบให้แน่ใจว่าการอ้างอิงภายในบทความและในตอนท้ายเป็นไปตามรูปแบบ APA และรักษาความเหมาะสมของภาษา
9. **ความเหมาะสมของการใช้ภาษาอังกฤษ**

บทวิจารณ์หนังสือ

บทความเหล่านี้ให้การประเมินเชิงวิพากษ์วิจารณ์หนังสือที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของวารสาร บทวิจารณ์หนังสือช่วยให้ผู้อ่านตัดสินใจได้ว่าหนังสือเล่มใดเล่มหนึ่งคุ้มค่าแก่การอ่านหรือไม่ โดยกำหนดองค์ประกอบของการเขียนบทความดังนี้

1. **บทคัดย่อ:** สรุปสั้นๆ ของกรณีศึกษาทั้งหมด อาจเป็นเรื่องเล่า (เล่าแบบเรื่องสั้น) หรือแบบมีโครงสร้าง (มีหัวข้อย่อย) บทคัดย่อแบบมีโครงสร้างจะดีที่สุดเพื่อความชัดเจนและความสอดคล้องกัน โดยมีความยาวระหว่าง 200-300 คำ
คำสำคัญ: ส่วนสำคัญในการเขียนเพื่อให้ผู้อ่านค้นพบบทความของคุณเมื่อทำการวิจัย 3-5 คำ
2. **บทนำ:** ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกรณีศึกษาและความสำคัญของกรณีศึกษา วางการศึกษาไว้ในบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม หรือทางการแพทย์ กล่าวถึงหนังสือที่คล้ายกันเล่มก่อนๆ

-
3. **บทวิจารณ์หนังสือ:** เสนอการประเมินเชิงวิจารณ์ของหนังสือที่เกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญของวารสาร
สรุป: ประเด็นสำคัญ จุดแข็งและจุดอ่อน อภิปราย: ความเกี่ยวข้องและประโยชน์สำหรับผู้อ่าน
  4. **บทสรุป:** ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีประโยชน์
  5. **ข้อเสนอแนะ:** ให้ข้อเสนอแนะหรือความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษา
องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: เสนอคำแนะนำสำหรับสาธารณชน และเสนอแนวคิดสำหรับการวิจัยในอนาคต

6. **เอกสารอ้างอิง:** ตรวจสอบให้แน่ใจว่าการอ้างอิงภายในบทความและในตอนท้ายเป็นไปตามรูปแบบ APA และรักษาความเหมาะสมของภาษา
7. **ความเหมาะสมของการใช้ภาษาอังกฤษ**

Welcome to **Buddho Journal**, a pioneering interdisciplinary platform where Buddhist wisdom meets contemporary thought. Our mission is to bridge the humanities and social sciences, offering a space for intellectual exploration, scholarly research, and practical applications inspired by Buddhist principles.

At **Buddho**, we foster innovative dialogues that transcend conventional boundaries. The journal serves as a hub for critical inquiry, creativity, and transformative ideas—integrating Buddhist studies with philosophy, cultural analysis, psychology, education, business, management, and beyond. We explore the social dimensions of modern society through the lens of Buddhist teachings, igniting fresh perspectives and fostering groundbreaking research.

Join us in this scholarly journey as we navigate the evolving intersections of tradition and modernity, insight and innovation, contemplation and action.

Information

Journal Title: BUDDHO

Source Type: Journal

ISSN: 3057-1200 (Online)

Owner: BUDDHO Journal Project, Academic Journal Development Division in Buddhist Studies, Wat Chindit Vihara, Bangkok.

Publisher: Noble Education Publisher

Country: Thailand

Subject Codes: Buddhist Studies; Arts and Humanities; Social Sciences

Start Year: 2022

Language: English and Thai

Website: <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho/index>

Editor in Chief:

Asst. Prof. Dr. Phrakhrupalat Chotiphat Acharasupho

Tel: +66 64 694 6539

Email: chotipath.the@gmail.com

Journal Email: buddhist.inn.man@gmail.com

Scope of the Journal:

Buddho Journal, a pioneering interdisciplinary platform where Buddhist wisdom meets contemporary thought. Our mission is to bridge the humanities and social sciences, offering a space for intellectual exploration, scholarly research, and practical applications inspired by Buddhist principles.

At **Buddho**, we foster innovative dialogues that transcend conventional boundaries. The journal serves as a hub for critical inquiry, creativity, and transformative ideas—integrating Buddhist studies with philosophy, cultural analysis, psychology, education, business, management, and beyond. We explore the social dimensions of modern society through the lens of Buddhist teachings, igniting fresh perspectives and fostering groundbreaking research.

Journal Aims and Objectives:

Buddho aims to provide a platform for scholars, researchers, and academicians to publish their work, share their knowledge, and contribute to the global understanding of various subjects. The primary objectives of the journal are:

- 1. Promoting Interdisciplinary Research:** **Buddho** encourages collaboration between different academic disciplines, fostering an environment where researchers can explore the intersections of subjects and generate fresh insights.
- 2. Bridging Cultural and Spiritual Divides:** The journal seeks to facilitate dialogue and understanding among different cultures, spiritual and religious traditions, particularly focusing on Buddhist Studies. It aims to create a space where diverse worldviews can be explored and discussed.
- 3. Disseminating Knowledge:** **Buddho** is committed to sharing high-quality research, providing authors with a platform to disseminate their findings and contributing to the body of knowledge in various fields.

Submit Your Work to Buddho

At **Buddho**, we welcome insightful and scholarly submissions across a broad spectrum of Buddhist studies. Whether you are a researcher, practitioner, or writer passionate about Buddhism, we invite you to share your knowledge and perspectives with our community. Our platform is open to diverse interpretations, schools of thought, and comparative studies that explore the rich traditions of Buddhism.

Key Areas of Interest and Papers acceptance:

1. Theravāda Buddhism

- Rooted in the Pāli Canon, the earliest Buddhist scriptures
- Southern and Western Buddhism
- Predominant in Southeast Asia and Sri Lanka
- Focuses on achieving Arhatship, the ultimate liberation from Samsara
- Emphasizes a monastic life dedicated to the cessation of future rebirths
- Buddhism in Thailand, Sri Lanka, Myanmar, Laos, Cambodia, India, Malay, Indonesia

2. Mahāyāna Buddhism

- Root to Akāmā
- Incorporates newer texts, teachings, and revelations
- Encourages all beings to attain Buddhahood
- Advocates compassion as a primary path to Nirvana
- Early Mahayana schools of thought included the Mādhyamaka, Yogācāra, and Buddha-nature (Tathāgatagarbha)
- Buddhism in Chinese, Korea, Japan, Vietnam, Taiwan, Mongolia

3. Other Buddhist Traditions

- Vajrayāna: Known as Mantrayāna, Tantric Buddhism, or Esoteric Buddhism
- Zen (Chan): A meditative school within Mahāyāna Buddhism
- Pure Land: A devotional Mahāyāna school focusing on Amitābha Buddha

We encourage original research, essays, and reflections on these and other Buddhist traditions. If you have a unique perspective or deep insights to share, we would love to feature your work.

How to Submit

We accept well-researched articles, essays, and opinion pieces that contribute to the understanding of Buddhist philosophy, history, and practice. Submissions should be original, engaging, and accessible to both scholars and general readers.

Submission Guidelines: Authors interested in submitting their work to **Buddho** should follow the journal's specific submission guidelines, including manuscript formatting, citation style, and peer-review process, which can be found on the journal's website.

Types of journal articles accepted for publishing:

1. **Original Research Articles:** These articles present the results of original scientific research, typically following a structured format that includes sections such as introduction, methods, results, and discussion. They contribute new knowledge to a particular field.

2. **Academic Review Articles:** Review articles provide a comprehensive overview and analysis of existing research on a particular topic, field, or subject area. They synthesize and discuss existing literature to provide a broad perspective.

3. **Case Studies:** Case studies describe specific instances or examples in detail to illustrate a particular phenomenon, problem, or approach. They are often used in various fields, including psychology, business, and education.

4. **Book Reviews:** These articles provide critical evaluations of books related to the subject matter of the journal. Book reviews help readers decide whether a particular book is worth reading.

Peer Review Process: All submissions to **Buddho** undergo a rigorous peer-review process with 3 specialists to ensure the quality and validity of the research. The journal's editorial board consists of experts from various fields, ensuring a fair and comprehensive evaluation of each submission.

Buddho is committed to advancing scholarly discourse and promoting cross-cultural understanding and collaboration. We invite authors from diverse backgrounds to contribute their research and insights to our journal and be a part of our mission to foster knowledge exchange and exploration of worldviews, with a particular emphasis on Buddhist Studies and relevant innovations.

For more information, submission guidelines, and to explore previous publications, please visit the **Buddho** journal website at <https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho/index>

Publication Frequency

Scheduled to publish 4 issues per year (every 3 months).

Issue 1 January-March

Issue 2 April-June

Issue 3 July-September

Issue 4 October-December

Payment of publication fees:

Thai Article 4,000 Bath

English Article 6,000 Bath

Pay at Thai currency or Equal to the exchange rate on the day of paying USD only.

Bank Account: Krungthai - Branch Suwinthawong

Account No.: 663-3-04577-8

Name : WAT CHINDITH VIHARA

Payment will be informed after confirmation by the editor team after the process of reviewing by 3 experts. After making the payment, kindly submit your payment receipt or invoice to the Buddho system. As the editor of Buddho, this documentation is necessary for record-keeping and verification purposes.

Types of Articles to Accept for Publishing

Original Research Articles

These articles present the results of original scientific research, typically following a structured format that includes sections such as introduction, methods, results, and discussion. They contribute new knowledge to a particular field.

Make a new submission to the [Original Research Articles](#) section.

- 1   **Abstract:** The abstract should be concise and encompass the research idea or problem/objectives, research methodology, study population and sample groups, research tools, analysis, and research findings, within a range of 200-300 words.
- 2   **Introduction:** This section aims to describe the background and significance of the problem leading to the research. It should highlight research gaps to underscore the necessity of the study.
- 3   **Literature Review and Theoretical Framework:** This involves reviewing relevant literature and research, as well as establishing the theoretical framework for the study.
- 4   **Objectives:** Present the research objectives and hypotheses.
- 5   **Research Methodology:** Outline the components such as research type, study population, sample groups, selection techniques, research tools, research procedures, data collection, and analysis methods.
- 6   **Results:** Presentation of Research Findings, Align the presentation of findings with the research objectives or hypotheses.
- 7   **Discussion:** Discuss the results in accordance with the objectives, citing relevant research to support the discussed issues and content.
- 8   **Conclusion:** Summarize the findings, ensuring they align with the objectives and emphasize the significance of the research.
- 9   **Suggestions and Implementations:** Provide suggestions or new knowledge gained from the study, or implementations
10.   **Body of Knowledge:** from the research, present recommendations for the public, and propose ideas for future research.
10.   **References:** Ensure that citations within the article and at the end follow the APA6 format and maintain language appropriateness.

Academic Review Articles

Review articles provide a comprehensive overview and analysis of existing research on a particular topic, field, or subject area. They synthesize and discuss existing literature to provide a broad perspective.

Make a new submission to the [Academic Review Articles](#) section.

1. **Abstract:** State the significance, results of the study, and knowledge gained from the study, within a range of 200-300 words.
1. **Keywords:** Essential part of producing for readers to discover your article when conducting research 3-5 words.
2. **Introduction:** Explain the background and significance of the issues and concepts to be presented.
Content: Consist of a study of relevant documents and related theories.
  - 1) Presenting details supporting the main issues and concepts.
  - 2) Presenting secondary ideas clearly, correctly, and appropriately.
  - 3) Complete accuracy, linkage, and organization of content.
4. **Conclusion:** Comprehensive and consistent with the objectives, useful.
Suggestions and Implementations: Provide suggestions or new knowledge gained from the study, or implementations
5. **Body of Knowledge:** from the research, present recommendations for the public, and propose ideas for future research.
6. **References:** Ensure that citations within the article and references of the article are correct according to APA format.
7. Appropriateness of English language use.

Case Studies

Case studies describe specific instances or examples in detail to illustrate a particular phenomenon, problem, or approach. They are often used in various fields, including psychology, religion, business, and education.

Make a new submission to the [Case Studies](#) section.

1. **Abstract:** A brief summary of the entire case study. Can be narrative (flows as a short story) or structured (with subheadings). A structured abstract is preferred for clarity and consistency, within a range of 200-300 words.
Keywords: Essential part of producing for readers to discover your article when conducting research 3-5 words.
2. **Introduction:** Provides background on the case and its significance. Places the study in historical, social, or medical context. Mentions any previous similar cases.
Case Presentation: Describes the patient's complaint, history, and relevant information. Presents examination findings, test results, and diagnostic impressions. Uses a narrative format for clarity and avoids unnecessary details.
3. **Result:** Management and Outcome that mentions outlines the treatment plan and actual care provided. Includes duration and frequency of care. Reports the patient's response and outcome, using objective measures if possible.
4. **Discussion:** Analyzes key aspects of the case, including challenges and lessons learned.
5. Explores possible explanations without needing full scientific justification.
6. **Conclusion:** Comprehensive and consistent with the objectives, useful.
Suggestions and Implementations: Provide suggestions or new knowledge gained from the study, or implementations
7. **Body of Knowledge:** from the research, present recommendations for the public, and propose ideas for future research.
8. **References:** Ensure that citations within the article and references of the article are correct according to APA format.
9. Appropriateness of English language use.

Book Reviews

These articles provide critical evaluations of books related to the subject matter of the journal. Book reviews help readers decide whether a particular book is worth reading.

1. **Abstract:** A brief summary of the entire case study. Can be narrative (flows as a short story) or structured (with subheadings). A structured abstract is preferred for clarity and consistency, within a range of 200-300 words.
Keywords: Essential part of producing for readers to discover your article when conducting research 3-5 words.
2. **Introduction:** Provides background on the case and its significance. Places the study in historical, social, or medical context. Mentions any previous similar Books.
Book Reviews: Offer a critical evaluation of a book related to the journal's focus.
3. **Summarize:** key points, strengths, and weaknesses.
Discuss: its relevance and usefulness for readers.
4. **Conclusion:** Comprehensive and consistent with the objectives, useful.
Suggestions and Implementations: Provide suggestions or new knowledge gained from the study, or implementations
5. **Body of Knowledge:** from the research, present recommendations for the public, and propose ideas for future research.
6. **References:** Ensure that citations within the article and references of the article are correct according to APA format.
7. Appropriateness of English language use.

Editorial Team

บรรณาธิการบริหาร:

พระครูปลัด โชติพัฒน์ อาจารย์สุโภ, ผศ.ดร.

Asst. Prof. Dr. Phrakhrupalat Chotiphat Acharasupho

โทร. +66 646946539 Email: chotipath.the@gmail.com

บรรณาธิการ:

ดร.พนัชนพงษ์พรรณ โพธิสถิรวรางกูร

Dr. Panatphongpan Bodhisathirawarangkul

โทร. +66 980502649 Email: buddhist.inn.man@gmail.com

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

สมศักดิ์ อุ่นไพรวงศ์

Somsak Ounphaiwong

โทร. +66 834859267 Email: inounephaivong@gmail.com

บรรณาธิการฝ่ายผลิต :

นิตาชล สมรักษ์

Nisachon Somrak

สำนักพิมพ์ โนเบิล เอ็ดดูเคชั่น – ดีพิมพ์ และ เผยแพร่

โทร. +66 942951417 Email: nisaaohncholly@gmail.com

Arts and Humanities Editor:

Prof.Dr.Challapalli Swaroopa Rani

Principal of College of Arts, Commerce and Law, Acharya Nagarjuna University, Andhra Pradesh, India.

Email: challapalliswaroopa2012@gmail.com

Psychology Editor:

Asst.Prof.Dr.Phramaha Phuen Kittisobhano

Department of Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand.

Email: phuen.cha@mcu.ac.th

Social Innovation Editor:

Assist.Prof.Dr.Chatwarun Angasinha

Leadership in Society, Business and Politics, College of Social Innovation, Rangsit University, Thailand.

Email: chattrsu@gmail.com

Buddhist Studies Editor:

Dr.Meechi Netnapha Sutthirat

School of Buddhist and Philosophy, Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Salaya, Nakhon Phathom, Thailand.

Email: nethnapha.sut@mbu.ac.th

Managing Director:

Dr.Jakkapong Thipsungnoen

Noble Education Co., Ltd.

Email: pumjakkapong@gmail.com

Editorial Team:

A dynamic ensemble of researchers, writers, and thinkers dedicated to curating the best content:

Prof.Dr.Chenna G.Reddy

Head Department of English, College of Arts, Commerce and Law, Acharya Nagarjuna University, Andhra Pradesh, India.

Email: crguju27@gmail.com

Assoc.Prof.Dr.Kesineee Chiwpreecha

Educational Administration and Change Leadership, Graduate School, Eastern Asia University, Thailand.

Email: kesinee@eau.ac.th

Dr.Ven.Thich Nguyen The

Binh Thuan School of Buddhist Studies, Binh Thuan Province, Vietnam.

Email: thichnguyenthe@gmail.com

Dr.Van.Thich Quang Chan

Department of Vietnamese Buddhist, Vietnam Buddhist University, Ho Chi Minh City, Vietnam.

Email: thichquangchan1977@gmail.com

Dr.Ven.Vilasagga

Sitagu International Buddhist Academy, Sagaing, Myanmar.

Email: vilasagga.thesitagu@gmail.com

Dr.Ven.Chandhima

Faculty of Buddhist Studies, Ramannyarathta Buddhist University, Mon State, Myanmar.

Email: naicandimar@gmail.com

Dr.Ven.Thich Tam Vuong

Buddha An Temple and Academy, Una-Antioch Pike, Nashville, Tennessee, USA.

Email: thichtamvuong90@gmail.com

Dr.Ven.Thich Giac Chinh

Sakyamuni Buddhist Sangha of the United States Organization, University Ave, Suite H, San Diego, California, USA.

Email: dharmameditationtemple@gmail.com

Dr.Nguyen Thanh Trung

Department of Linguistics and Literature, Ho Chi Minh City University of Education, Vietnam.

Email: trungnt@hcmue.edu.vn

Dr.Surachai Pudchu

School of Philosophy Religion and Culture, Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Salaya, Nakhon Phathom, Thailand.

Email: sura_chai_1981@hotmail.com

Dr.Chompoonuch Changcharoen

Graduate School, Mahamakut Buddhist University, Salaya, Nakhon Phathom, Thailand.

Email: chompoonuch.mbu@gmail.com

Dr.Nadnapang Pophichit

Director of Master of Arts in Peace Studies Program (International Program), Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ayutthaya, Thailand.

Email: nadnapang@ibsc.mcu.ac.th

Dr.Phanthad Srithiphan

Research and Statistics in Cognitive Science, School of Education Administration, Mahamakut Buddhist University, Thailand.

Email: phanthad@gmail.com

Dr.Rattiya Nueaamnat

*Research and Academic, Graduate School, Nakhon Sawan Campus
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Province, Thailand.*

Email: rattitik.prom@gamil.com

Dr.Sayan Bhramanin

Department of English Studies, St. Maria Chon Daen School, Phetchabun Province, Thailand.

Email: suwatchano@hotmail.com

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

(Peer-Reviewed and Open Access Journal)

CONTENTS

Buddhism in the Lanna Era in the 13th Century Anan Chitawan*	1-9
Buddhism and Thai Culture in the Northeastern Region of Thailand Supachok Siriyan*	10-20
Dhamma Practice for the Attainment of Nibbāna in Theravāda Buddhist Communities Wongsatorn Kachana, Kittipat Chaidee*	21-38
The Comparision of Buddhist and Western Political Approach Thich Quang Chan*	38-51
The Dhatu on fields of Meditation and Practices Le Cai Yu*	52-64

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
THAILAND

PKP
PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS
OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Buddhism in the Lanna Era in the 13th Century

Author & Corresponding Author*

1. Anan Chitawan*

Affiliation:

1. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: ananchitawan@gmail.com

Article history:

Received: 16/03/2025 Revised: 21/08/2025

Accepted: 05/11/2025 Available online: 15/12/2025

How to Cite:

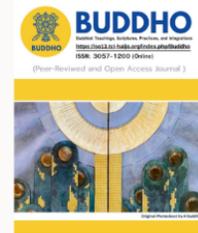
Chitawan, A. (2025). Buddhism in the Lanna Era in the 13th Century. *Buddho*, 4(4), 1-9.

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

Academic Review Articles

Buddhism in the Lanna Era in the 13th Century**Anan Chitawan***

Abstract

This study examines the formative role of Theravāda Buddhism in the emergence and consolidation of the Lanna Kingdom during the thirteenth century. Focusing on the reign of King Mangrai and the foundation of Chiang Mai in 1296 CE, the research analyzes how Buddhism functioned not merely as a religious system but as a structural foundation for political authority, social organization, education, and artistic expression. Drawing upon historical, textual, and art-historical sources, the study demonstrates that the incorporation of Haripunchai's Mon Buddhist heritage and the adoption of the Sri Lankan (Lankavamsa) ordination lineage were decisive in institutionalizing orthodox Theravāda Buddhism in Lanna. The findings reveal that the ideology of dhammarāja legitimized kingship through merit-making, temple patronage, and the protection of the Sangha, while monastic institutions became centers of literacy, scriptural transmission, and ethical formation. The development of Tai Tham script and palm-leaf manuscript culture further localized Buddhist knowledge and reinforced regional identity. Additionally, Lanna's distinctive artistic and architectural forms embodied Buddhist cosmology and expressed the integration of religion with communal life. The study contributes new knowledge by demonstrating that political consolidation and religious institutionalization in Lanna were mutually constitutive processes. Buddhism operated as a comprehensive civilizational framework, structuring governance, education, moral economy, and cultural production. This integrated model of Buddhist statecraft provides important insights into the historical relationship between religion and political authority in mainland Southeast Asia.

Keywords: Lanna Kingdom, Theravāda Buddhism, Dhammarāja, Sangha Institution, Buddhist Kingship

---

Introduction

The thirteenth century represents a formative period in the political and cultural consolidation of the Lanna Kingdom in the highlands of mainland Southeast Asia. Established by King Mangrai in 1296 CE with the founding of Chiang Mai as its capital, Lanna rapidly emerged as a significant regional polity in what is now northern Thailand (Bankston, 2022; Thailand Travel Bag, n.d.). The consolidation of Lanna authority over surrounding principalities—including the incorporation of the former Mon kingdom of Hariphunchai—was accompanied by the institutionalization of Theravāda Buddhism as the kingdom’s central religious and ideological framework. This process was not merely devotional but structural, shaping governance, social organization, and cultural production.

Buddhism functioned as a foundational pillar in the formation of Lanna statehood. Royal patronage of the Sangha and the construction of temples (wat) reinforced political authority while simultaneously embedding religious institutions within the fabric of everyday life. Temples operated as multifaceted institutions: beyond serving as centers of ritual practice, they functioned as sites of education, repositories of manuscripts, venues for dispute resolution, and hubs of communal identity. Through sustained patronage and institutional integration, Theravāda Buddhism became a legitimizing discourse that linked kingship to moral righteousness and cosmic order.

Within Lanna political thought, the monarch was conceptualized as a dhammarāja—a ruler whose sovereignty derived not solely from military or hereditary power, but from adherence to and protection of the Buddhist moral order. The adoption of Theravāda traditions influenced by Sukhothai and Sri Lankan lineages further integrated Lanna into broader trans-regional Buddhist networks, facilitating scriptural exchange, monastic reform, and artistic development (Bankston, 2022; Wonglangka, 2024). By the late thirteenth century, the Sangha had assumed a structurally embedded role in Lanna society, serving as educators, legal consultants, ritual specialists, and custodians of ethical norms.

Consequently, Buddhism in Lanna cannot be understood as a peripheral or purely spiritual tradition. Rather, it operated as a civilizational framework that shaped political legitimacy, legal consciousness, artistic expression, and communal life. The integration of Theravāda Buddhism into the institutional and symbolic order of the kingdom laid the foundation for a distinctive Lanna Buddhist culture that would endure in northern Thailand for centuries (Bankston, 2022; Saensa, 2023).

Historical Formation of Lanna and the Establishment of Theravāda Buddhism

The formation of the Lanna Kingdom in the late thirteenth century must be situated within the broader transformation of Tai polities across mainland Southeast Asia. This period was characterized by dynamic shifts in political alliances, expanding regional trade networks, and the circulation of religious ideas, all of which contributed to the emergence of mandala-style polities in the upper Mekong basin. Within this context, King Mangrai (r. 1259–1317) consolidated several Tai principalities and, in 1296 CE, established Chiang Mai as the capital of Lanna. Strategically positioned between Sukhothai to the south, Pagan (Bagan) to the west, and the Mon polity of Haripunchai to the southeast, Lanna occupied a critical geopolitical nexus that enabled sustained political negotiation and cross-cultural exchange (Wyatt, 2003; Baker & Phongpaichit, 2017).

A decisive episode in Lanna's consolidation was the conquest of Haripunchai (present-day Lamphun), a prominent Mon Buddhist center with deep historical roots. Prior to Lanna's ascendancy, Haripunchai functioned as an important locus of Theravāda Buddhism, preserving Mon religious traditions, sacred relic cults, and monastic institutions influenced by Dvaravati and Sri Lankan lineages (Skilling, 2009). The annexation of Haripunchai thus represented more than territorial expansion; it entailed the appropriation of established religious prestige and institutional authority. By integrating Haripunchai's monastic infrastructure into the emergent Lanna polity, Mangrai embedded Buddhist institutions within the ideological architecture of kingship. In this way, religious capital became instrumental in legitimizing political authority and fostering a shared regional identity.

The thirteenth century also witnessed the extensive diffusion of Theravāda Buddhism—particularly the Sri Lankan (Lankāvamsa) ordination lineage—throughout mainland Southeast Asia. Reform movements originating in Sri Lanka promoted stricter adherence to the Vinaya and sought to standardize ordination procedures, thereby reinforcing doctrinal and institutional orthodoxy. Emerging Tai polities, including Sukhothai and Lanna, actively pursued affiliation with the prestigious Sri Lankan lineage as a means of enhancing religious legitimacy and aligning themselves with a broader transregional Buddhist ecumene (Skilling, 2009; Swearer, 2010). Lanna's formal adoption of Theravāda Buddhism as the dominant state-supported tradition thus reflected both doctrinal commitment and participation in an expansive network of religious exchange linking Sri Lanka to the Tai world.

The institutionalization of the Sangha in Lanna consequently functioned as both a religious reform and a political strategy. Monastic communities were organized under recognized ordination lineages, Pali scriptural study was promoted, and temples developed into centers of ritual performance, education, manuscript production, and community administration. The consolidation of monastic discipline signaled Lanna's integration into the wider Theravāda

ecumene while simultaneously grounding royal authority in Buddhist moral cosmology. Central to this ideological configuration was the conception of the king as dhammarāja—a righteous ruler who governs in accordance with the Dhamma. This model articulated a reciprocal relationship between royal patronage and monastic legitimacy, wherein the Sangha sanctified kingship and the monarchy sustained the institutional stability of Buddhism (Swearer, 2010).

Accordingly, the historical formation of Lanna and the establishment of Theravāda Buddhism should not be understood as discrete developments but as mutually constitutive processes. Political consolidation facilitated religious institutionalization, while orthodox Theravāda Buddhism provided symbolic, moral, and cosmological capital to the emerging state. By the close of the thirteenth century, Buddhism had become structurally embedded within Lanna's governance, social organization, and cultural production, thereby laying the foundations for a distinctive northern Thai Buddhist civilization that would flourish in subsequent centuries.

Buddhism, Kingship, and Monastic Institutions in Lanna

In the political imagination of the Lanna Kingdom, kingship was inseparable from Buddhist moral cosmology. The ruler was conceived as a dhammarāja—a righteous king who governed in accordance with the Dhamma. This model of kingship, widespread in Theravāda Southeast Asia, provided not merely religious symbolism but a normative framework for political authority. Royal legitimacy rested upon the king's accumulation of merit (*puñña*), his patronage of the Sangha, and his visible commitment to upholding moral order (Swearer, 2010; Wyatt, 2003). In Lanna, this ideology was operationalized through temple construction, relic enshrinement, scriptural sponsorship, and the formal protection of monastic institutions.

The building and restoration of temples (*wat*) and stupas (*chedi*) functioned simultaneously as acts of devotion and declarations of sovereignty. Monumental religious architecture materialized the king's merit and projected his authority across the sacred landscape. The sponsorship of relic shrines in particular reinforced cosmological claims, situating Lanna within the broader Buddhist sacred geography of the Theravāda world (Skilling, 2009). Royal patronage extended beyond architecture to include the copying of Pali scriptures, support for monastic ordination lineages, and the organization of ecclesiastical hierarchies. In this reciprocal relationship, the Sangha provided moral endorsement and ritual legitimacy, while the monarchy ensured material and political protection.

Closely intertwined with this ideology of kingship was the institutional development of monasteries as centers of religious, intellectual, and social life. In Lanna society, temples were not confined to ritual functions; they operated as educational institutions, scriptural libraries, and communal gathering spaces. Monks were custodians of literacy and learning, responsible for teaching Pali canonical texts, meditation practices, ethical precepts, and cosmological

knowledge. Through sermon literature and ritual instruction, they shaped moral consciousness and social norms, embedding Buddhist ethics within customary law and community governance (Swearer, 2010).

The consolidation of monastic education also stimulated literary and scriptural developments. The emergence and refinement of the Tai Tham (Lanna) script were closely connected to the preservation and transmission of Buddhist texts. Palm-leaf manuscripts containing Pali canonical works, commentaries, chronicles, and vernacular sermon literature became central to the intellectual culture of the kingdom. Scriptoria within monasteries facilitated the copying of texts, thereby strengthening doctrinal continuity and linking Lanna to transregional Theravāda networks (Skilling, 2009). The textualization of Buddhism in local scripts not only preserved orthodoxy but also localized religious knowledge, enabling the formation of a distinct northern Thai Buddhist identity.

Thus, the integration of Buddhist kingship and monastic institutionalization created a mutually reinforcing system of religious governance. The king embodied moral sovereignty through merit-making and patronage, while the Sangha institutionalized ethical education and textual transmission across the kingdom. Rather than functioning as separate spheres, monarchy and monasticism constituted a single socio-religious structure in which political authority, intellectual production, and spiritual practice were deeply interwoven. This symbiotic relationship ensured that Buddhism in Lanna was not merely a personal faith but a structural foundation of statecraft, education, and social organization.

Art, Architecture, and the Social Embodiment of Buddhism in Lanna

The consolidation of Theravāda Buddhism in thirteenth-century Lanna found visible expression in the development of distinctive artistic and architectural forms. Religious art was not merely aesthetic; it functioned as a material articulation of cosmology, kingship, and communal identity. Emerging Lanna styles drew upon multiple cultural currents, particularly Mon-Dvaravati traditions inherited from Haripunchai, the refined Buddha image aesthetics of Sukhothai, and architectural influences from Pagan (Bagan) in Upper Burma. Through this synthesis, Lanna gradually developed its own regional idiom within the broader Theravāda artistic world (Swearer, 2010; Woodward, 1997).

Architectural forms such as bell-shaped stupas (*chedi*) reveal clear Mon and Sri Lankan precedents, symbolizing the Buddha's presence through relic enshrinement and representing the cosmic axis (*axis mundi*) of Buddhist cosmology. These stupas were often integrated within monastic compounds that included wooden *vihāra* (assembly halls), ordination halls (*ubosot*), and scripture libraries (*ho trai*). The preference for wooden superstructures, adapted to the ecological environment of northern Thailand, became a hallmark of early Lanna religious architecture. Ornamentation, including multi-tiered roofs and intricate carvings, visually

---

reinforced hierarchical cosmological order while simultaneously expressing royal and communal devotion.

Buddha images from this formative period likewise demonstrate both transregional influence and local innovation. Serene facial expressions, elongated forms, and flame-like *uṣṇīṣa* elements reflect Sukhothai stylistic currents, yet Lanna artisans gradually introduced distinctive facial features and proportions that conveyed spiritual composure and meditative inwardness. These images functioned as focal points of merit-making, meditation, and ritual practice, embodying the ideal of awakened kingship and moral perfection. In this sense, religious art in Lanna was didactic as well as devotional: it visually communicated doctrinal ideals and reinforced ethical aspirations within the community.

The architectural and artistic landscape of Lanna was inseparable from the social life of Buddhism. Monasteries were not isolated sacred spaces but dynamic centers of communal activity. Ritual calendars structured agricultural cycles and social rhythms, linking cosmological time with everyday existence. Merit-making festivals, relic celebrations, and communal ordination ceremonies reinforced collective identity while generating religious merit for both individuals and the polity as a whole. These practices created a shared moral economy in which spiritual accumulation and social cohesion were mutually reinforcing (Swearer, 2010).

Ordination, in particular, functioned as both a religious rite and a social institution. Temporary ordination of young men strengthened ties between families and monasteries, reaffirmed communal values, and transmitted ethical norms grounded in the Five Precepts (*pañca-sīla*). Through sermons, ritual observances, and monastic mediation in local disputes, the Sangha acted as a stabilizing force in village and urban life. Monks were moral exemplars, educators, and advisors whose authority extended beyond the temple compound into the broader sphere of social organization.

Thus, art, architecture, and ritual practice in Lanna must be understood as interconnected dimensions of a single Buddhist civilizational framework. Sacred structures embodied cosmological order; artistic forms visualized doctrinal truths; and communal rituals internalized ethical principles within everyday life. Buddhism in thirteenth-century Lanna was therefore not confined to institutional religion or royal patronage alone, it permeated social memory, cultural production, and collective identity. Through the integration of material culture and lived practice, Lanna emerged as a distinctly northern Theravāda Buddhist society whose artistic and social forms expressed both regional creativity and participation in a wider Southeast Asian Buddhist ecumene.

Conclusion

This study has demonstrated that the formation of the Lanna Kingdom in the thirteenth century was inseparable from the institutional consolidation of Theravāda Buddhism. The conquest of Haripunchai and the adoption of the Sri Lankan ordination lineage provided religious legitimacy and doctrinal continuity, while the ideology of dhammarāja established a moral framework for kingship. The Sangha functioned not only as a religious community but also as an intellectual and social institution, shaping education, law, literacy, and communal ethics. Moreover, the development of distinctive Lanna artistic and architectural forms reveals how Buddhist cosmology was materialized within the built environment, reinforcing both royal authority and collective identity. The integration of scriptural transmission, monastic education, and ritual life demonstrates that Buddhism in Lanna was structurally embedded in governance and everyday social organization. Therefore, the thirteenth century should be understood not merely as a political founding period but as the establishment of a Buddhist civilizational order in northern Thailand. The legacy of this integration continued to shape regional identity and religious culture for centuries.

Suggestions

Suggestions and Implementations

Based on the findings of this study, several recommendations may be proposed:

1. **Cultural Preservation:** Greater institutional support should be directed toward preserving Tai Tham manuscripts, temple architecture, and local ritual traditions as living expressions of Lanna Buddhist heritage.
2. **Educational Integration:** Buddhist educational institutions may draw upon the historical Lanna model, integrating ethical training with cultural literacy and community engagement.
3. **Policy Reflection:** Contemporary discussions on religion and governance in Southeast Asia may benefit from examining the dhammarāja model as a historical example of moral leadership grounded in ethical responsibility.
4. **Community Development:** Temples can continue to function as centers of social cohesion, mediation, and cultural continuity, reflecting their historical role in Lanna society.

The study highlights how religious institutions historically contributed to social stability and identity formation—an insight that remains relevant in contemporary multicultural contexts.

Body of Knowledge

This research contributes to Buddhist Studies and Southeast Asian historiography by presenting Lanna not merely as a regional kingdom, but as a model of integrated Buddhist state formation. It advances the concept of Buddhist civilizational integration, demonstrating that religion, governance, art, and education functioned as a mutually reinforcing system rather than discrete institutional domains.

The study reframes Lanna as an example of how Buddhist ethical cosmology shaped political legitimacy, social hierarchy, textual culture, and aesthetic expression. This integrative framework provides a comparative analytical tool for examining other Theravāda polities such as Sukhothai, Ayutthaya, Lan Xang, and Pagan.

For the broader public, this research emphasizes that Lanna heritage should not be understood solely through architectural monuments, but as a historically embedded ethical-intellectual tradition. Recognition of this integrated Buddhist foundation can strengthen cultural identity, regional pride, and heritage literacy in northern Thailand.

Future Research Directions

1. Comparative analysis of the dhammarāja ideal across different Theravāda kingdoms.
2. Philological and digital preservation studies of Tai Tham manuscript traditions.
3. The transformation of temple-based education in modern nation-state contexts.
4. The role of Buddhist institutions in contemporary regional identity politics.
5. Postcolonial reinterpretations of Lanna historiography and Buddhist state formation.

References

- Baker, C., & Phongpaichit, P. (2017). *A history of Ayutthaya: Siam in the early modern world*. Cambridge University Press.
- Bankston, C. L., III. (2022). *Kingdom of Lan Na*. Research Starters. EBSCOhost.
- Saensa, P. (2023). City identity of Lanna Kingdom. *Journal of Thai Studies*.
- Skilling, P. (2009). *Buddhism and Buddhist literature of South-East Asia*. Fragile Palm Leaves Foundation.
- Swearer, D. K. (2010). *The Buddhist world of Southeast Asia* (2nd ed.). SUNY Press.
- Thailand Travel Bag. (n.d.). *The history of the Lanna Kingdom*.
- Wonglangka, W. (2024). A study of temples in Chiang Mai old city. *Sustainability*, 16(15).
- Woodward, H. W. (1997). *The art and architecture of Thailand: From prehistoric times through the thirteenth century*. Brill.
- Wyatt, D. K. (2003). *Thailand: A short history* (2nd ed.). Yale University Press.

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
THAILAND

PKP
PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS
OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Buddhism and Thai Culture in the Northeastern Region of Thailand

พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทยในภาค

ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

Author & Corresponding Author*

1. Supachok Siriyan*

สุภาโชค สิริยันต์

Affiliation:

1. Faculty of Religion and Philosophy Mahamakut Buddhist University, Thailand.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: supachoksiriyan092@gmail.com

Article history:

Received: 12/08/2025 Revised: 20/10/2025

Accepted: 05/11/2025 Available online: 15/12/2025

How to Cite:

Siriyan, S. (2025). Buddhism And Thai Culture in the Northeastern Region of Thailand. *Buddho*, 4(4), 10-20.

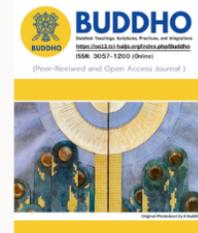

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

Academic Review Articles

Buddhism and Thai Culture in the Northeastern Region of Thailand

Supachok Siriyan*

พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ของประเทศไทย

สุภาโชค สิริยันต์*

Abstract

This study to examine the society, culture, and the role of Buddhism in shaping the way of life of communities in Lower Isan, comprising the Suay, Khmer, Lao, and Yer ethnic groups residing in Surin, Buriram, and Sisaket provinces. Within the context of globalization, these groups have adapted by reviving and preserving their cultural identities to support tourism and enhance local economic development. The findings reveal that the culture of Lower Isan is diverse in language, beliefs, customs, and rituals, with Buddhism serving as a central element that harmonizes traditional animistic beliefs and Brahmanism into a unique cultural identity. Community life is structured around the “Heet Sip Song – Khong Sip Si” system, a set of customs linking traditional festivals to agriculture, family relations, and communal living. However, the presentation of cultural identity in tourism remains limited in terms of distinctiveness and innovation, suggesting the need for creative development to enhance its value and appeal. Preserving and adapting cultural heritage based on local wisdom not only improves quality of life but also sustains ethnic identity and social cohesion in Lower Isan communities.

Keywords: Lower Isan Society, Culture, Buddhism, Heet Sip Song–Khong Sip Si

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้เพื่อศึกษาสังคม วัฒนธรรม และบทบาทพระพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตของชุมชนในเขตอีสานใต้ ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ส่วย เขมร ลาว และเยอ ที่ตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ภายใต้บริบทกระแสโลกาภิวัตน์ กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้ได้ปรับตัวโดยการฟื้นฟูและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมของชาวอีสานใต้มีความหลากหลายทั้งด้านภาษา ความเชื่อ จารีต และพิธีกรรม โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนร่วมที่หล่อหลอมความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีและลัทธิพราหมณ์ให้ผสมกลมกลืนกันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ วิถีชีวิตชุมชนดำเนินไปตามระบบ “ฮีดสิบสอง-คองสิบสี่” อันเป็นกรอบจารีตที่เชื่อมโยงกิจกรรมประเพณีกับการเกษตร ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการอยู่ร่วมกันในสังคม การนำเสนออัตลักษณ์วัฒนธรรมต่อการท่องเที่ยวยังมีข้อจำกัดด้านความโดดเด่นและความทันสมัย จึงควรมีการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มคุณค่าและความน่าสนใจ ทั้งนี้การรักษาและปรับประยุกต์วัฒนธรรมบนฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่เพียงช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิต แต่ยังคงความเป็นชาติพันธุ์และความสามัคคีของสังคมอีสานใต้ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สังคมอีสานใต้, วัฒนธรรม, พระพุทธศาสนา, ฮีดสิบสอง-คองสิบสี่

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ เป็นพื้นที่ที่ตั้งของกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย เช่น ส่วย เขมร ลาว และเยอ โดยแต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรม ภาษา และอัตลักษณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ชุมชนเหล่านี้ได้ปรับตัวด้วยการฟื้นฟูและสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งสร้างอัตลักษณ์ที่เข้มแข็ง เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในบริบทของความทันสมัย หนึ่งในประเพณีที่สำคัญของภูมิภาคนี้คือ “ฮีดสิบสอง-คองสิบสี่” ซึ่งเป็นจารีตประจำ 12 เดือน และหลักปฏิบัติทางศีลธรรม-สังคม 14 ข้อ (มนตรี โคตรคันทา, 2568) ประเพณีดังกล่าวทำหน้าที่เป็นกรอบทางวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิต การเกษตร และความเชื่อดั้งเดิมของชุมชน บทบาทของฮีดสิบสองไม่ได้จำกัดอยู่เพียงพิธีกรรมตามฤดูกาลหรือกิจกรรมทำบุญรายเดือนเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ชุมชน และสังคม ผ่านกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น “บุญเข้ากรรม บุญข้าวจี บุญผะเหวด” เป็นต้น ซึ่งสะท้อนถึงการบูรณาการระหว่างพระพุทธศาสนา ความเชื่อดั้งเดิม และวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม (จินตามล ฌาณินญา, 2549) งานวิจัยก่อนหน้านี้นี้ได้แสดงให้เห็นว่า แม้ว่ากระแสการเปลี่ยนแปลงทาง

สังคมและเทคโนโลยีจะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในชุมชนให้ลดลง แต่บทบาทของฮีตสิบสองยังคงมีความหมายสำคัญในการสร้างความเป็นชุมชนและความเป็นปึกแผ่นทางสังคม (ธรรมไทย, 2560)

จากบริบทดังกล่าว บทความนี้มุ่งเน้นการศึกษา บทบาทของประเพณีฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ในฐานะเครื่องมือฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น และส่งเสริมอัตลักษณ์ชุมชน โดยเฉพาะในบริบทของพระพุทธศาสนาและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนอีสานใต้ในยุคโลกาภิวัตน์

สังคมและวัฒนธรรมของคนอีสาน

คำว่า อีสาน หมายถึง กลุ่มชนในเขตอีสานใต้ อันประกอบด้วยจังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่ดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้บริบทของกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งพวกเขาได้พยายามปรับตัวคล้อยตามไปกับบริบทเหล่านั้น โดยการฟื้นฟูวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ความเป็นชนเผ่า ในแต่ละเขตพื้นที่คือ ชนเผ่าส่วย ชนเผ่าเขมร ชนเผ่าลาว และชนเผ่าเยอ วัฒนธรรมและอัตลักษณ์บางส่วน สูญหายไป แต่ปัจจุบันมีการฟื้นฟูความเป็นวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ให้คงไว้และรองรับกับกระแสการท่องเที่ยวของสังคม และเพื่อผลประโยชน์อันพึงมีพึงได้ที่พวกเขาจะได้รับจากการปรับตัวในครั้งนี้ โดยพวกเขาได้ใช้ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของตนเองที่มีอยู่เดิมและที่ฟื้นฟูขึ้นใหม่เป็นจุดขายให้แก่นักท่องเที่ยว โดยมีการนำเสนออัตลักษณ์ผ่านสถานที่ท่องเที่ยว วิถีชีวิตและการแสดงทางวัฒนธรรมต่างๆ คือ วัฒนธรรมพื้นบ้าน ศิลปะการฟ้อนรำ ประเพณี และการละเล่นของชนเผ่า แต่ทั้งนี้การนำเสนออัตลักษณ์ในบริบทของการท่องเที่ยวนั้น ผู้ศึกษามองว่า ยังไม่เป็นที่ยอมรับและโดดเด่นเท่าที่ควร ควรปรับให้มีความสวยงาม แปลกใหม่ และมีความตื่นตาตื่นใจมากขึ้นด้วย เช่น ด้านความเชื่อทางศาสนา ทางด้านพิธีกรรม และทางด้านวัฒนธรรมในอดีตชนเผ่าลาว เขมร เคยปกครองในแถบอีสานใต้มาก่อน (ตฤณสิษฐ์ จิตโชติ, 2567) และต่อมาชาวส่วยกวยหรือกวย ได้อพยพมาสร้างบ้านแปลงเมืองรวมถึงการปกครอง ส่วนชาวเยอเป็นชนกลุ่มหนึ่งก็คือกวยเยอ ต่อมาเรียก “เยอ” คนทั้ง 4 เผ่า มีภาษาพูดในท้องถิ่นของตนเองที่แตกต่างกันออกไป รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณียังแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ตลอดทั้งวัฒนธรรมท้องถิ่นยังเป็นรากฐานสำคัญเพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณี พิธีกรรม และภูมิปัญญาของคนในชุมชน ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นอัตลักษณ์ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตอันเรียบง่ายเป็นสังคมที่พัฒนาชุมชนให้ก้าวไปสู่สังคมที่มีคุณภาพ อีกทั้งยังดำรงความเป็นชาติพันธุ์ เมื่อชาวบ้านในชุมชนได้ปรับประยุกต์วัฒนธรรมนำมาผสมกลมกลืนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเป็นการพัฒนาบนพื้นฐานภูมิปัญญาชาวบ้าน จะเห็นได้ว่า คำว่า “วัฒนธรรม” มีผู้ให้ความหมายไว้หลากหลายที่แตกต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมสามารถมองได้หลายแง่มุมแล้วแต่จะมองกันในแต่ละมุมใด วัฒนธรรม จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์คิดและสร้างขึ้นเพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของชาติพันธุ์ สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวให้เกิดขึ้นในตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ วัฒนธรรม จึงกลายเป็น

ส่วนประกอบที่สลับซับซ้อนทั้งหมดของลักษณะอันชัดเจนของจิตวิญญาณ วัตถุ สติปัญญา และอารมณ์ ซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสังคมาหรือหมู่คณะ วัฒนธรรมมิได้หมายถึงเพียงศิลปะและวรรณกรรมเท่านั้น แต่ยังหมายถึง ฐานนิยมต่างๆ ของชีวิต สิทธิพื้นฐานต่างๆ ของมนุษย์ ระบบนิยมขนบธรรมเนียมประเพณีและความเชื่อทางด้าน ศาสนา เป็นต้น

บทบาทพระพุทธศาสนาต่อวิถีชีวิตของคนอีสาน

ความเชื่อด้านศาสนาเป็นรูปแบบความเชื่อที่มีการผสมผสานทางลัทธิศาสนาหลายอย่างเข้าด้วยกัน โดย เลือกรสรเอาเฉพาะส่วนที่สอดคล้องเหมาะสมกับชีวิตประจำวันและวิถีวัฒนธรรมของท้องถิ่น ก่อเกิดเป็นความเชื่อ ที่มีรูปแบบเฉพาะ ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นไปตามหลักปรัชญาที่ถูกต้องของศาสนาใด และไม่ใช่ว่าความเชื่อถืออย่างงม ง่ายไร้เหตุผลโดยสิ้นเชิง โดยหลักแล้วศาสนาของชาวอีสานทั่วไปประกอบขึ้นด้วยรูปแบบความเชื่อ 3 อย่าง คือ (1) การนับถือผี (2) ความเชื่อทางพราหมณ์ และ (3) ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ทั้งนี้ไม่มีความเชื่อใด ความเชื่อหนึ่งดำรงอยู่โดยอิสระ (ทิพย์ภวิษณ์ ไสชาติ และพระครูธรรมธร ศิริวัฒน์, 2565) ต่างมีการผสมผสานและ กลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันในลักษณะของการเกื้อกูลอาศัยส่งเสริมกันและกัน ก่อให้เกิดเป็นประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่นความเชื่อเป็นพื้นฐานของลัทธิทางศาสนา และเป็นที่มาของ พิธีกรรม ดังนั้น หากจะศึกษาเกี่ยวกับศาสนาหรือประเพณีหรือพิธีกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมไม่อาจละเลยที่จะ ทำความเข้าใจเรื่องความเชื่อได้ เพราะหากรู้จักพื้นฐานความเชื่อของท้องถิ่นใดๆ แล้ว การจะทำความเข้าใจ เกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมของท้องถิ่นนั้นย่อมทำได้มากขึ้น ความเชื่อเป็นนามธรรมที่ไม่อาจจับต้องสัมผัสได้ด้วย อวัยวะหรือระบบสัมผัสส่วนใดของร่างกาย แต่ก็สามารถรับรู้สัมผัสได้จากสิ่งอื่น หรือกิจกรรมอื่นที่เกิดขึ้นเนื่องด้วย ความเชื่อนั้น ความเชื่อเป็นการยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตใต้สำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดี หรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้นๆ หรือสังคมนั้นๆ แม้พลังอำนาจเหนือธรรมชาติไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมนั้นยอมรับและให้ความเคารพเกรงกลัวต่อสิ่งนั้นๆ หากพิจารณาถึงภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ของคนกลุ่มต่างๆ ในอีสาน จะพบว่า มีหลายกลุ่ม ชชาติพันธุ์เช่น กลุ่มลาว กลุ่มเขมร และกวย เป็นต้น โดยสองกลุ่ม หลังนี้อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ที่เรียกว่า “เขมรป่าดง” คือ บริเวณจังหวัดสุรินทร์และจังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบัน ส่วนกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประชากรมากที่สุดในอีสาน คือ กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ส่วนลักษณะสังคมวัฒนธรรมของชาว อีสาน ประกอบไปด้วย (1) สังคมอีสานเป็นสังคมเกษตร (2) การตั้งถิ่นฐานเป็นแบบกระจุก (3) สมาชิกในสังคม ดำรงอยู่ด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (4) สังคมอีสานยึดเกาะกันโดยมีฮีต-คอง (จารีตประเพณี-ครองธรรม) ทำหน้าที่เป็นกฎระเบียบ (5) การดำเนินชีวิตของสังคมเกษตร ยึดถือปฏิบัติตามกรอบของฮีตสิบสอง หมุนเวียน เป็นวัฏจักร ในรอบปี (6) สถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมที่สำคัญที่สุด (7) รักพวกพ้อง รักกลุ่ม พอพไป อยู่ที่ไหนมักไปเป็นกลุ่ม (8) เป็นสังคมเปิดเผย ไม่มีลับลมคมใน ตรงไปตรงมา พูดจาไม่อ้อมค้อม (9) วัด ชุมชน

และโรงเรียน มีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วม มีความสามัคคี เป็นต้น วิถีชีวิต จารีต ประเพณี วัฒนธรรมที่ติงามของชุมชนจะดำเนินรอยตามหลักสมชีวิตธรรม 4 ประกอบด้วย

1. การมีความเชื่อเสมอกัน มีระบบความเชื่อ ความศรัทธา ที่เป็นไปในแนวทางเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน
2. การมีความประพฤติดีเสมอกัน มีศีลเสมอกัน หรือมีความประพฤติเสมอกัน
3. การมีความเสียสละเสมอกัน
4. การมีปัญญาเสมอกัน การใช้เหตุผลเสมอกัน

ศาสนาเป็นอารยธรรมเฉพาะของมนุษย์ นอกจากมนุษย์แล้วไม่มีสัตว์ชนิดอื่นใด ในโลกสามารถสร้างสรรค์วัฒนธรรมทางความเชื่อรูปแบบนี้ได้ และมนุษย์ทุกชีวิตไม่ว่าชาติใด ภาษาใด ล้วนตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางศาสนา ต้องมีศาสนาหรือลัทธิความเชื่อประจำตัวทั้งสิ้น ซึ่งอาจได้รับถ่ายทอดจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของเผ่าพันธุ์ หรือเกิดจากทัศนคติความเชื่อถือจากประสบการณ์ส่วนบุคคลศาสนามีความเกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อคนตั้งแต่เกิดจนตาย ศาสนาจึงมีความจำเป็นและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชุมชนชาวอีสานโดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ศาสนาที่ชาวบ้านในภาคอีสานนิยมยึดถือปฏิบัติ เป็นศาสนาในลักษณะศาสนาแบบชาวบ้าน คือ ประกอบด้วยความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผีสง เทวดา ความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติทางไสยศาสตร์ ลัทธิพราหมณ์ และพระพุทธศาสนาในระดับโลกียะ ซึ่งเป็นระดับที่ช่วยในการจัดระเบียบสังคม แม้ว่าพระพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลจากการสังคายนาล้านนาจะแผ่เข้าสู่ภาคอีสาน ซึ่งเป็นพระพุทธศาสนาที่มีหลักฐานสามารถตรวจสอบความถูกต้องของการปฏิบัติได้ แต่กลุ่มชนในอีสานก็สามารถปรับปรุงหลักธรรมให้เข้ากับสภาพความเป็นอยู่ของตน มีการผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องภูตผีปีศาจและปรัชญาทางพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืนก่อให้เกิดพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อสร้างความศรัทธาให้กับคนในชุมชนและสังคม

วิถีชีวิต พิธีกรรมทางศาสนาของคนอีสาน

วิถีชีวิต พิธีกรรม คือ เครื่องบ่งชี้ถึงรูปแบบทางความเชื่อ เพราะเมื่อบุคคลมีความเชื่ออย่างไร ย่อมแสดงลักษณะทางความเชื่อของตนให้ปรากฏผ่านการกระทำ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ประเพณีพิธีกรรม คือ ลักษณะทางรูปธรรมของความเชื่อซึ่งเป็นนามธรรม แต่เดิมนั้นพิธีกรรมทำเฉพาะตัวบุคคลและภายในกลุ่ม เล็กๆ ต่อมาได้จัดระเบียบแล้วกลายมาเป็นเรื่องของส่วนรวม คนในสังคมได้ประพฤติและถือปฏิบัติตามความคิดความเชื่อของตน และสังคม ทำให้เกิดเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตอย่างเดียวกัน พิธีกรรมจึงเป็นประเพณีส่วนรวม ประเพณีของสังคมได้ผนวกเอาพิธีกรรมเข้ามารวมไว้เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติของหมู่คณะ ซึ่งแตกต่างกันออกไปในท้องถิ่นแต่ละถิ่น ประเพณีอาจประกอบด้วยประเพณีย่อยๆ หลายประเพณีชาวอีสานมีการปฏิบัติประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อของตนหลายประการ ทั้งที่เป็นประเพณีพิธีกรรมส่วนบุคคล ประเพณีพิธีกรรมของส่วนรวม ประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนของชีวิต ประเพณีเกี่ยวกับภาระทางศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับการทำมา

หากิน และประเพณีพิเศษที่จัดขึ้นในโอกาสเฉพาะเท่านั้น ประเพณีท้องถิ่นของชาวอีสานได้รับอิทธิพลโดยตรงจากวัฒนธรรมล้านช้าง ซึ่งมีความเกี่ยวพันกันทางสายเลือดและเขตแดนทางการเมืองมาตั้งแต่อดีต โดยคลี่คลายมาจากลัทธิความเชื่อทางพราหมณ์และฝอย่างเข้มข้นมากกว่าพระพุทธศาสนา ประเพณีส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับช่วงวัยของชีวิตและวิถีการทำมาหากิน อันเป็นผลมาจากระบบการผลิตภาคเกษตรที่ต้องอาศัยการพึ่งพาธรรมชาติ ชาวอีสานเรียกขนบธรรมเนียมประเพณีนี้ว่า ฮีต-คอง ถือเป็นเสมือนธรรมนูญชีวิตให้ทุกคนร่วมกันปฏิบัติตามเพื่อความสงบสันติและความอุดมสมบูรณ์ของชุมชนประเพณีฮีตสิบสอง ชาวอีสานมีการนับถือประเพณีในระบบฮีต-คองอย่างเคร่งครัดมาแต่โบราณ

ระบบฮีตสิบสอง-คองสิบสี่ เป็นการผสมผสานวิถีการดำเนินชีวิตเข้ากับความเชื่อทางศาสนาอย่างกลมกลืน ก่อให้เกิดลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมประเพณี ที่สามารถนำไปใช้ได้ในระบบต่างๆ คล้ายกับเป็นกฎหมาย หรือธรรมเนียมปฏิบัติทางสังคมที่ซ่อนอยู่ภายในประเพณีอีกชั้นหนึ่ง ดังที่จารุวรรณ ธรรมวัตร นักวิชาการ ด้านคติชนวิทยาได้กล่าวไว้ว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวอีสาน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยรักษาสภาพสังคมและสถานภาพของสังคมให้คงอยู่ และเป็นเครื่องเสริมสร้างความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่ชาวอีสานเมื่อมีโอกาสประกอบกิจตามประเพณีในแต่ละเดือนร่วมกัน ประเพณีนั้นเรียกว่า “ฮีตสิบสอง” หรือจารีตประเพณี 12 ประการฮีตสิบสอง เป็นประเพณีที่ชาวอีสานนิยมยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และยังคงปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นกิจกรรมที่จัดหมุนเวียนไปตามสภาพวิถีชีวิตและฤดูกาล ประชาชนอีสานได้เรียบเรียงประเพณีฮีตสิบสองไว้มีดังนี้ เดือนอ้ายหรือเดือนเจียง ทำบุญเข้ากรรม เป็นเดือนที่พระสงฆ์เข้าปริวาสกรรมสารภาพความผิดพลาดของตนต่อหน้าคณะสงฆ์ เป็นโอกาสที่ประชาชนจะทำบุญเดือนยี่ ทำบุญคุณลาน เพื่อเป็นมงคลแก่ข้าวเปลือกเดือนสาม ทำบุญข้าวจี่ ข้าวเหนียวปั้นนั้นชโลมด้วยน้ำอ้อยผสมไข่ ช่างในใส่น้ำอ้อยไว้ก่อนนำไป อังไฟ ร่วมกันทำก่อนนำไปถวายพระพร้อมด้วยอาหารคาวหวานเดือนสี่ ทำบุญพระเวสหรือบุญมหาชาติ ถือว่าบุญนี้สำคัญ ชาวบ้านจะพยายามทำให้ลูกขึ้นตอน ทุกอย่าง (พระครูโสมมนัสปัญฺฑิต, 2560) เป็นการพึ่งเทศน์ว่าด้วยเนื้อหาเรื่องอดีตชาติสุดท้ายของพระพุทธเจ้าเดือนห้า ทำบุญสงกรานต์หรือตรุษสงกรานต์ จะมีการสงฆ์น้ำพระ และผู้ใหญ่ที่นับถือ มีการทำบุญก่อ พระเจดีย์ทราย สาดน้ำเล่นกัน และถือว่าเป็นวันปีใหม่ด้วยเดือนหก ทำบุญบั้งไฟ จะมีการแข่งขันกันจุดบั้งไฟเพื่อขอฝนจากแถน มีการแห่บั้งไฟเพื่อความสวยงามและสนุกสนาน ล้อเลียนสังคม รวมทั้งพูดจาลามกและทำเครื่องเล่นเป็นสัญลักษณ์ทางเพศมาแต่ไหนแต่ไรโดยไม่ถือว่าเป็นของหยาบคายเดือนเจ็ด ทำบุญชำระหรือบุญบูชาบรรพบุรุษ เป็นการทำบุญเพื่อระลึกถึงผู้มีพระคุณด้วยการนิมนต์พระมาสวดมนต์ในพิธีเช่นสรวงหลักเมือง หลักบ้าน ฝิปูตา ฝิเมือง ฝิตาแขกเดือนแปด ทำบุญเข้าพรรษา ชาวบ้านจะร่วมกันหล่อเทียนประจำพรรษา จนเป็นที่รู้จักกันดี นั่นคือบุญประเพณีแห่เทียนพรรษาของชาวอุบลราชธานีเดือนเก้า ทำบุญข้าวประดับดิน เป็นการนำห่ออาหารคาวหวาน หมากพลู บุหรี่ ไปวางไว้ตามพื้นดิน เพื่ออุทิศแก่ญาติที่เสียชีวิตไปแล้ว และถวายภัตตาหารแก่พระเถระเดือนสิบ ทำบุญข้าวสาก (สลากภัต) หรือเรียกว่า บุญเดือนสิบ (พระใบฎีกา พงษ์ พัฒน์ ชวโน และคณะ,

2560) ผู้ถวายภัตตาหารจะเขียนชื่อลงในบาตร พระสงฆ์จับสลากได้ชื่อของผู้ใดคนนั้นเป็นผู้ถวายภัตตาหารและเครื่องไทยทาน เพื่ออุทิศบุญให้กับผู้ตายเดือนสิบเอ็ด ทำบุญออกพรรษา หรือเรียกอีกอย่างว่าทำบุญจุดประทาย เป็นที่มาของประเพณี ไหลเรือไฟเดือนสิบสอง ทำบุญกฐิน คำว่า “กฐิน” เป็นคำภาษาบาลี หมายถึง ไม้สะดึง คือ ไม้ที่ทำเป็นกรอบสำหรับซึ่งผ้าเวลาจะเย็บผ้า เพื่อตั้งซึ่งผ้าให้ตั้งจะได้เย็บง่าย บุญกฐินจึงเป็นการทำบุญที่ต้องนำผ้าไปถวายพระเป็นสำคัญ จัดเป็นวินัยกรรมอย่างหนึ่งซึ่งสงฆ์ต้องทำในจีวรกาล มีกำหนดระหว่างวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จนถึงวันเพ็ญเดือน 12 เรียกว่า บุญเดือนสิบสองในจำนวนประเพณี 12 เดือนของชาวอีสานนี้ นักปราชญ์ชาวอีสานได้จำแนกประเภทไว้ตามจุดมุ่งหมาย หรือความเชื่อหลักในการกระทำได้ 4 ประเภท ดังนี้

1) ประเพณีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา มีทั้งหมด 6 เดือน คือ เดือนอ้ายหรือเดือนเจียง เดือนสาม เดือนสี่ เดือนแปด เดือนสิบเอ็ด และเดือนสิบสอง

2) ประเพณีที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของผลผลิตในไร่นา ตลอดถึงความบริบูรณ์ของฝน มีทั้งหมด 3 เดือน คือ เดือนยี่ เดือนหก และเดือนสิบ ซึ่งเป็นความเชื่อตามแบบธรรมชาตินิยม หรือความเชื่อเกี่ยวกับผืนดินเอง

3) ประเพณีเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการดำรงชีวิตของคนในสังคมหรือในหมู่บ้านให้อยู่เป็นสุข มีทั้งหมด 2 เดือน คือ เดือนห้า และเดือนเจ็ด ซึ่งจะมีลักษณะของความเชื่อถือผีผสมกับพิธีกรรมแบบพราหมณ์อยู่ในประเพณีเดียวกัน

4) ประเพณีเกี่ยวกับความกตัญญูและระลึกถึงบรรพบุรุษ มี 2 เดือน คือ เดือนเก้า และเดือนสิบ ซึ่งจะผสมความมุ่งหมายเพื่อความอุดมสมบูรณ์และแสดงความกตัญญูด้วย พิธีกรรมมีความสำคัญต่อศาสนา เช่น 1. พิธีกรรมก่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในสังคม 2. พิธีกรรมเป็นสิ่งที่ตอบสนองด้านจิตใจ 3. พิธีกรรมเป็นการปฏิบัติหลักจริยธรรมขั้นพื้นฐาน 4. พิธีกรรมแฝงหลักปรัชญาและหลักธรรม 5. พิธีกรรมเป็นเครื่องจรรโลงอารมณ์ 6. พิธีกรรมเป็นเครื่องสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของศาสนากับศาสนา 7. พิธีกรรมช่วยเป็นสื่อในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม 8. พิธีกรรมช่วยรักษาศาสนาให้คงไว้ 9. พิธีกรรมเป็นสื่อสัญลักษณ์แสดงความเป็นศาสนาจะเห็นได้ว่า ประเพณีเป็นแบบแผนของกิจกรรมทางสังคมที่มนุษย์ทำขึ้น เกิดจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนา มีทั้งจารีตประเพณี ขนบประเพณี ธรรมเนียมประเพณี และประเพณีท้องถิ่น ประเพณีทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม การอยู่ร่วมกัน ความสามัคคี และความปลอดภัยของชีวิต ประเพณียังสอนให้คนรู้จักการระ เคารพพระบออาวุโสโดยแสดงออกในรูปของการประกอบพิธีกรรม ดังนั้น ประเพณีพิธีกรรม ในภูมิภาคต่างๆ จึงมีความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน มาจากสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมทางสังคม ดังนั้น ประเพณีส่วนรวมของชาติส่วนใหญ่จึงมีลักษณะเหมือนกันทุกท้องถิ่น แต่จะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียดของประเพณี ประเพณีส่วนรวมนี้ ได้แก่ ประเพณีการบวช ประเพณีแต่งงาน ประเพณีการเกิด และยังได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้ประเพณีของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ว่าเกิดจากปัจจัย 3 ประการ คือ

1) สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ได้แก่ ภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ และทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ในแต่ละท้องถิ่นจะแตกต่างกันออกไป

2) สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากวิถีชีวิตของคนในสังคม ดังนั้น คนในสังคมคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร เชื่ออย่างไร ก็จะแสดงออกมาให้ปรากฏในรูปของภาษาประเพณี กิจกรรมงาน การละเล่น ตลอดจนสิ่งอื่น ซึ่งคนในสังคมสร้างขึ้นและถ่ายทอดไว้

3) สิ่งแวดล้อมทางสังคม เนื่องจากสังคมประกอบไปด้วยคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป อาศัยอยู่ในเขตแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นประจำ เป็นเวลานานพอสมควร มีการผสมกลมกลืนกันทางวัฒนธรรม และขณะเดียวกันก็มีการกำหนดขอบเขตและบรรทัดฐานทางสังคมที่แตกต่างกัน ย่อมทำให้ประเพณีแตกต่างกันไปด้วย

สรุป

การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมของคนอีสานสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตระหว่างประเพณีดั้งเดิมและการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยร่วมสมัยอย่างชัดเจน ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ฮีตสิบสองคองสิบสี่ ที่ครอบคลุมพิธีกรรมทางศาสนาและวิถีชีวิตประจำปี รวมถึง ความสัมพันธ์ทางเครือญาติและชุมชน เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยธำรงความเป็นชุมชน ทำให้คนในพื้นที่สามารถรักษาความสัมพันธ์เชิงสังคมและสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีได้อย่างต่อเนื่อง กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจ การเข้าถึงสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทไปสู่เมืองหรือพื้นที่อุตสาหกรรม ได้สร้าง ความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวทางวัฒนธรรม คนอีสานต้องปรับวิถีชีวิตและรูปแบบความสัมพันธ์ให้เข้ากับบริบทใหม่ เช่น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการติดต่อสื่อสารข้ามภูมิภาค หรือการปรับเปลี่ยนประเพณีบางส่วนให้เหมาะสมกับตารางชีวิตที่เปลี่ยนไป ผลที่เกิดขึ้นคือเกิด การผสมผสานระหว่างรากเหง้าท้องถิ่นกับกระแสสมัยนิยม วัฒนธรรมอีสานจึงไม่หยุดนิ่ง แต่มีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวต่อแรงกระแทกจากโลกภายนอกได้ โดยยังคงมีแกนกลางคือความผูกพันทางสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว

ข้อเสนอแนะ

องค์ความรู้ที่ได้รับ

1. โครงสร้างสังคมอีสานมีความยืดหยุ่นสูง แม้จะมีความผูกพันกับชนบและความเชื่อดั้งเดิม แต่ชุมชนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง

2. ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นทุนวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ฮีตสิบสองคองสิบสี่ไม่เพียงทำหน้าที่สืบสานประเพณี แต่ยังเป็นระบบคุณค่าที่สร้างความสามัคคีและระเบียบทางสังคม

3. สื่อและเทคโนโลยีมีบทบาทเป็นตัวเร่งการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และค่านิยมใหม่ แต่ก็ทำทลายการคงอยู่ของวัฒนธรรมดั้งเดิม

4. ความเชื่อและพิธีกรรมเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชน งานบุญและเทศกาลไม่เพียงเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ แต่ยังสร้างกิจกรรมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สนับสนุนการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในกิจกรรมวัฒนธรรม เพื่อสร้างความต่อเนื่องและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์อีสาน

3. ใช้สื่อดิจิทัลเป็นเครื่องมืออนุรักษ์วัฒนธรรม เช่น การบันทึกและเผยแพร่ประเพณีผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

4. วิจัยต่อเนื่องเกี่ยวกับผลกระทบของโลกาภิวัตน์ต่อวัฒนธรรมอีสาน เพื่อวางนโยบายการคุ้มครองและพัฒนาที่เหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

ชำนาญ, น. (2560). *ความเชื่อพื้นบ้านและพิธีกรรมทางศาสนาในภาคอีสาน*. อุดรธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

จินตามล, ภาณีญา. (2006). "การศึกษาฮีตสิบสองในฐานะเครื่องมือเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นทางสังคมของชุมชนอีสาน". Chulalongkorn University Theses and Dissertations (Chula ETD). 20804. <https://digital.car.chula.ac.th/chulaetd/20804>

ตฤณสิษฐ์ จิตโชติ. (2567). ปีใหม่สี่เผ่าไทยศรีสะเกษ: อัตลักษณ์นาฏกรรมชาติพันธุ์ในบริบทเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 8(3), 168-179. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/soc-rmu/article/view/269809/181451>.

ธรรมไทย. (2560). *การรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์*. นครราชสีมา: สำนักพิมพ์ชุมชนอีสาน.

ทิพย์ภวิษณ์ ไสชาติ และพระครูธรรมธร ศิริวัฒน์ สิริวิฑฒโน. (2565). ศึกษาวิเคราะห์พุทธศิลป์ในพระธาตุหนองบัว ต่อความเชื่อเรื่องบุญบาป ของชาวพุทธในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี. *วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์*, 7(1), 887-900.

- มนตรี, โคตรคันทา. (2568). *ฮีตสิบสอง-คองสิบสี่: จารัตประจำ 12 เดือนและหลักปฏิบัติทางสังคม*. บุรีรัมย์: สำนักพิมพ์วัฒนธรรมอีสาน.
- นาคะเสถียร, ป. (2549). *ศาสนาและวิถีชีวิตชุมชนไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระใบฎีกา พงษ์ พัฒน์ ชวโน และคณะ. (2560). ศึกษาเปรียบเทียบประเพณีบุญแซนโฎนตากับประเพณีบุญข้าวสากในจังหวัดสุรินทร์. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 13(2), 49-62.
- พระครูโสม มนต์บัณฑิต (ปณฺธิโต ศรีหาบง). (2022). ศึกษาวิเคราะห์จริยธรรมในประเพณีบุญผะเหวด ด ของ ชาวพุทธ อำเภอ ฝ้าย ไร่ จังหวัด หนองคาย. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*, 7(2), 579-588.
- ศรีสุวรรณ, ก. (2558). *วัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อของชาวอีสาน*. นครราชสีมา: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- สุรินทร์, จ. (2556). *ฮีตสิบสองและคองสิบสี่ในสังคมอีสาน*. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
THAILAND

PKP
PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS
OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

Dhamma Practice for the Attainment of Nibbāna in Theravāda Buddhist Communities

การปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าถึงนิพพานในชุมชนพุทธศาสนา

เถรวาท

Author & Corresponding Author*

1. Wongsatorn Kachana

วงศ์ธร คะชะณา

2. Kittipat Chaidee*

กิตติภัทท์ ชัยดี*

Affiliation:

1. Faculty of Religion and Philosophy Mahamakut Buddhist University,
Thailand.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: wongsatorn.kac@student.mbu.ac.th

2. Faculty of Religion and Philosophy Mahamakut Buddhist University,
Thailand.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Email: mmaaateam@gmail.com

Article history:

Received: 16/03/2025 Revised: 21/08/2025

Accepted: 05/10/2025 Available online: 15/12/2025

How to Cite:

Kachana, W. et al. (2025). Dhamma Practice for the Attainment of Nibbāna in Theravāda Buddhist Communities. *Buddho*, 4(4), 21-38.

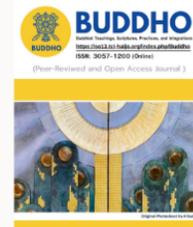

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

Original Research Articles

Dhamma Practice for the Attainment of Nibbāna in Theravāda Buddhist Communities

Supachok Siriyan¹, & Kittipat Chaidee^{2*}

การปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าถึงนิพพานในชุมชนพุทธศาสนาเถรวาท
ของประเทศไทย

วงศธร คะชะนา¹, & กิตติภักดิ์ ชัยดี^{2*}

Abstract

This research aims to analyze and synthesize the approaches to Dhamma practice within Theravāda communities that strive toward the attainment of Nibbāna. The study employs documentary research methods, drawing from the Tipiṭaka, commentarial texts, relevant academic research, and scholarly articles. The Theravāda approach to Dhamma practice emphasizes the observance of moral precepts (sīla), the cultivation of meditative concentration (samādhi), and the development of wisdom (paññā) through the framework of the Noble Eightfold Path. This path serves as the foundational mechanism for the gradual eradication of craving (taṇhā) and defilements (kilesa), which are the root causes of suffering (dukkha).

In this research, the researcher has compiled and analyzed relevant textual sources concerning the concept of Nibbāna in Theravāda Buddhism, with a focus on providing a comprehensive understanding of the practice-oriented process that enables practitioners to liberate themselves from the cycle of birth and death (saṃsāra) and attain Nibbāna—the ultimate goal of Theravāda Buddhism.

The findings indicate that consistent and dedicated Dhamma practice, particularly with an emphasis on the abandonment of craving and defilements, not only results in inner tranquility and mental purification but also enhances one's insight into the nature of suffering and the impermanence of worldly phenomena. Furthermore, the research highlights the potential applicability of these practices in contemporary society to foster well-being and communal harmony. This study, therefore, holds significance both in reinforcing rigorous Dhamma practice within Theravāda communities and in providing a foundation for future research aimed at refining meditative training and mental development in alignment with modern social contexts.

Keywords: Nibbāna, Theravāda Buddhism, Dhamma Practice, Renunciation of Saṅkhāra, Cessation of Suffering

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางการปฏิบัติธรรมในชุมชนเถรวาทที่มุ่งสู่การเข้าถึงนิพพาน โดยอาศัยการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารจากพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา งานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องและมีความน่าเชื่อถือ แนวทางการปฏิบัติธรรมในเถรวาทนั้นเน้นการรักษาศีล การฝึกสมาธิ และการพัฒนาปัญญาผ่านแนวทางอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการลดละตัณหาและกิเลสที่เป็นสาเหตุของทุกข์ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมและวิเคราะห์เอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องนิพพานในพุทธศาสนาเถรวาท โดยมุ่งเน้นให้เห็นภาพรวมของกระบวนการปฏิบัติธรรมที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถปลดปล่อยตนเองจากวัฏจักรแห่งการเวียนว่ายตายเกิดและบรรลุมรรคนิพพานซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิเคราะห์พบว่า การปฏิบัติธรรมที่มีความต่อเนื่องและมุ่งเน้นการละเว้นตัณหาและกิเลสไม่เพียงแต่ส่งผลให้จิตใจเกิดความสงบและบริสุทธิ์ แต่ยังช่วยส่งเสริมพัฒนาการรับรู้ธรรมชาติแห่งทุกข์และความไม่เที่ยงของปรากฏการณ์ในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ งานวิจัยยังเผยให้เห็นถึงศักยภาพในการประยุกต์ใช้แนวทางเหล่านี้ในสังคมยุคปัจจุบันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสงบสุขในระดับชุมชน งานวิจัยฉบับนี้จึงมีความสำคัญทั้งในแง่ของการเสริมสร้างแนวปฏิบัติธรรมที่เข้มแข็งในชุมชนเถรวาทและการเป็นแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคตที่มุ่งพัฒนาวิธีการฝึกสมาธิและการพัฒนาจิตใจให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมสมัยใหม่

คำสำคัญ: นิพพาน, พุทธศาสนาเถรวาท, การปฏิบัติธรรม, การละสังขาร, การดับทุกข์

บทนำ

การปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนานิกายเถรวาทมีรากฐานมาจากคำสอนที่ถ่ายทอดผ่านพระไตรปิฎกและคัมภีร์ อรรถกถา ซึ่งสะท้อนหลักปฏิบัติธรรมดั้งเดิมของพระพุทธเจ้าตั้งแต่สมัยแรก (Gethin, 1998) แนวทางการปฏิบัติธรรมในเถรวาทมุ่งเน้นให้ผู้ปฏิบัติสามารถลดละตัณหาและกิเลส ซึ่งเป็นสาเหตุของทุกข์ ผ่านการรักษาศีล ฝึกสมาธิ และพัฒนาปัญญาตามอริยมรรคมีองค์ 8 เพื่อให้จิตเกิดความสงบบริสุทธิ์และสามารถเข้าถึงนิพพาน ซึ่งหมายถึง ภาวะที่จิตดับทุกข์และพ้นจากวัฏจักรการเวียนว่ายตายเกิด (Harvey, 2013) อย่างไรก็ตาม ในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและความเร่งรีบ ผู้คนมักประสบความยากลำบากในการประยุกต์ใช้คำสอนดั้งเดิมให้สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านการตีความและการนำแนวทางฝึกสมาธิและวิปัสสนาไปใช้จริง แม้หลักคำสอนเถรวาทจะชัดเจนในเรื่องการลดละกิเลสและการพัฒนาจิตใจ แต่การปฏิบัติและการเผยแพร่คำสอนในบริบทปัจจุบันยังคงมีความสับสนและขาดแนวทางที่ชัดเจน (Bodhi, 2000; Nāṇamoli, 1996) จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ามี การวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวทางปฏิบัติธรรมเถรวาทในบริบทสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะ การศึกษาการปฏิบัติสมาธิ วิปัสสนากัมมัฏฐาน และการรักษาศีลในชีวิตประจำวัน งานวิจัยที่ผ่านมาเน้นศึกษาข้อธรรมในเชิงทฤษฎีมากกว่าการศึกษาการประยุกต์ใช้จริงในสังคมสมัยใหม่ (Trainor, 2021)

ดังนั้น งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์และวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติธรรมในชุมชนเถรวาทเพื่อการบรรลุนิพพาน โดยอาศัยการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารจากพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา รวมถึงงานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นการฝึกสมาธิ วิปัสสนากัมมัฏฐาน และการรักษาศีล ผลการศึกษาคาดว่าจะชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องและถูกต้องตามแนวทางดั้งเดิมไม่เพียงช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจสงบบริสุทธิ์เท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติและความสงบสุขของชุมชน นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสามารถเป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการประยุกต์ใช้คำสอนดั้งเดิมในสังคมยุคใหม่อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

อริยสัจ 4

ในส่วนของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดจากคำสอนในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ อรรถกถาซึ่งเป็นแหล่งความรู้ดั้งเดิมของพระพุทธศาสนาเถรวาทมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ แนวคิดหลักที่ถูกนำมาพิจารณาได้แก่ อริยสัจ 4 ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในการรับรู้สาเหตุแห่งทุกข์และวิธีการดับทุกข์ อริยมรรคมีองค์ 8 ที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติธรรมเพื่อให้จิตเกิดความสงบบริสุทธิ์และปลอดจากกิเลส รวมทั้งหลักไตรลักษณ์ ที่ชี้ให้เห็นถึงความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตนและการละเว้นจากความยึดติดในสิ่งต่าง ๆ นอกจากนี้ การฝึกสมาธิและวิปัสสนากัมมัฏฐานก็ถูกมองว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจิตใจให้สามารถเข้าถึง

ความเป็นจริงของทุกข์และความไม่เที่ยงของปรากฏการณ์ในโลก ในบริบทของการปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าถึงนิพพาน แนวทางดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่า การลดละตัณหาและกิเลสเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่ภาวะนิพพานซึ่งถือเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาเถรวาทดังต่อไปนี้ พระพุทธเจ้าทรงตรัสแสดง “อัมมจักกัปปวัตตนสูตร” ในพระไตรปิฎก ที่เน้นให้รู้จักกับอริยสัจ 4 ที่ถือเป็นแก่นแท้ของคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสในอัมมจักกัปปวัตตนสูตร ซึ่งเป็นบทแรกของพระสูตรที่พระองค์ตรัสให้แก่ภิกษุทั้งหลาย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทุกข์ หมายถึงความไม่สมบูรณ์ของชีวิตและความทุกข์ทางใจที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง (Anicca) ไม่ว่าจะเป็ความเจ็บป่วย การสูญเสียความรัก หรือความลำบากในการดำเนินชีวิต พระพุทธเจ้าได้ชี้ให้เห็นว่า ทุกข์ไม่ได้จำกัดเพียงความเจ็บป่วยหรือความเศร้า แต่รวมถึงความไม่พอใจและความไม่สมบูรณ์ของชีวิตทั้งหมด (Rahula, 1974)

สมุทัย คือสาเหตุแห่งทุกข์ ซึ่งก็คือ ตัณหา หรือความอยากได้อะไรก็มี และ อุปาทาน หรือความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งต่าง ๆ สาเหตุเหล่านี้เกิดจาก อวิชชา หรือความไม่รู้ความจริงของธรรมชาติของสรรพสิ่ง เช่น การเชื่อว่าสิ่งต่าง ๆ เป็นของตนหรือสามารถคงอยู่ได้ตลอดไป (Bodhi, 2000) การยึดติดเหล่านี้ทำให้จิตใจเกิดความทุกข์และความผิดหวัง

นิโรธ หมายถึงการดับทุกข์ โดยการดับตัณหาและกิเลส นำไปสู่สภาวะ นิพพาน ซึ่งเป็นความสงบสูงสุดและปลอดจากความทุกข์ การเข้าใจนิโรธทำให้มนุษย์เห็นว่าความทุกข์ไม่ได้เป็นสิ่งที่ยั่งยืนและสามารถพ้นจากมันได้ด้วยปัญญาและการปฏิบัติที่ถูกต้อง

มรรค คือแนวทางในการดับทุกข์ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงเป็น อริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ 1) ความเห็นชอบ 2) ความดำริชอบ 3) การเจรจาชอบ 4) การประพฤติชอบ 5) การเลี้ยงชีวิตชอบ 6) ความพยายามชอบ 7) การระลึกชอบ 8) สมาธิชอบ องค์ทั้ง 8 นี้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ เพื่อการดับทุกข์อย่างแท้จริง (Gethin, 1998)

สรุปได้ว่า อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจความเป็นจริงของชีวิต ตระหนักถึงสาเหตุของทุกข์ และนำไปสู่การดับทุกข์อย่างยั่งยืน ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องทั้งทางความคิด คำพูด และการกระทำ ทำให้ชีวิตดำเนินไปอย่างมีสติ มีปัญญา และสงบสุข

อริยมรรคมีองค์ 8 ทางสายกลางแห่งชีวิต

ชีวิตของคนเรามากเต็มไปด้วยความสับสนและความทุกข์ การดำเนินชีวิตโดยไม่รู้ทางอาจทำให้หลงทางในความโลภ ความโกรธ และความหลงได้ แต่พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนหนทางแห่งการพ้นทุกข์ไว้ในรูปแบบของอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นเส้นทางสายกลางที่ช่วยให้จิตใจสงบ ปัญญาแจ่มใส และชีวิตอยู่บนพื้นฐานของความดี (Gethin, 1998) อริยมรรคแบ่งออกเป็นสามด้านหลัก ได้แก่ ปัญญา ศีล และสมาธิ ด้านแรกคือ ปัญญา ซึ่งเป็น

ความเข้าใจและเห็นแจ้งในความจริงของชีวิต การปฏิบัติด้านปัญญาประกอบด้วย สัมมาทิฐิ หรือการเห็นความจริง เข้าใจว่าชีวิตมีทุกข์ มีความไม่เที่ยง และทุกสิ่งเกิดขึ้นและดับไปตามเหตุปัจจัย การเห็นความจริงนี้ทำให้เรามีมุมมองชีวิตที่ชัดเจนและไม่หลงยึดติดกับสิ่งใด อีกองค์ประกอบหนึ่งคือ สัมมาสังกัปปะ หรือการตั้งใจคิดถูกต้อง การมีเจตนาดี ปราศจากความโลภ ความโกรธ และความหลง นำใจให้มุ่งไปสู่ความดีและสันติ

ด้านที่สองคือ ศีล ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและสงบเรียบร้อย การมีศีลช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างตนเองกับผู้อื่น โดยองค์ประกอบของศีล ได้แก่ สัมมาวาจา การพูดจาไพเราะ สุภาพ และไม่สร้างความเสียหายต่อผู้อื่น สัมมากัมมันตะ การกระทำทางกายที่ถูกต้อง ไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ลักขโมย และ สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์ ไม่น้อโกงหรือเบียดเบียนผู้อื่น การรักษาศีลนี้ไม่เพียงทำให้ชีวิตของตนสงบ แต่ยังสร้างสังคมที่ดีงามและมีความสามัคคี

ด้านสุดท้ายคือ สมภาณี ซึ่งเป็นการฝึกจิตใจให้สงบ ตั้งมั่น และมีสติสัมปชัญญะ การปฏิบัติสมภาณีประกอบด้วย สัมมาวายามะ การพยายามฝึกตนละจากสิ่งไม่ดีและทำสิ่งที่ดี สัมมาสติ การมีสติรู้ตัวอยู่เสมอในการกระทำและความคิด และ สัมมาสมาธิ การตั้งใจจิตให้มั่นคง ไม่ฟุ้งซ่าน สมภาณีช่วยให้จิตใจสงบ มีความชัดเจน และเป็นพื้นฐานสำคัญของการเจริญปัญญา (Nyanaponika Thera, 1996)

การดำเนินชีวิตตามอริยมรรคมีองค์ 8 ไม่ใช่เรื่องยากเกินไป หากเริ่มจากสิ่งง่าย ๆ เช่น พูดจาไพเราะ ทำความดีเล็ก ๆ มีสติในทุกการกระทำ และฝึกใจให้สงบอยู่เสมอ เส้นทางนี้ช่วยให้ชีวิตเกิดสมดุล ทั้งทางความคิด คำพูด การกระทำ และจิตใจ เมื่อปฏิบัติครบทั้ง 8 องค์ประกอบแล้ว ชีวิตจะเต็มไปด้วยความสงบและความสุขที่แท้จริง นี่จึงเป็นหนทางสู่การพ้นทุกข์อย่างยั่งยืน

หลักไตรลักษณ์

ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ เรามักพบกับความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ สิ่งที่เรารัก สิ่งที่เราหวงแหน หรือแม้กระทั่งร่างกายและจิตใจของเราเอง ล้วนไม่อาจคงอยู่แบบเดิมได้ตลอดไป หลักคำสอนทางพุทธศาสนาเรื่องไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง (ไม่เที่ยง) ทุกขัง (เป็นทุกข์) และ อนัตตา (ไม่ใช่ตัวตน) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจความจริงตามธรรมชาติของสรรพสิ่ง และลดความยึดติดที่มักก่อให้เกิดความทุกข์

อนิจจัง หรือความไม่เที่ยง เป็นการตระหนักว่าสรรพสิ่งล้วนมีการเปลี่ยนแปลง ไม่มีสิ่งใดคงอยู่ถาวร ไม่ว่าจะเป็นร่างกาย ความคิด ความรู้สึก หรือทรัพย์สินวัตถุ การตระหนักถึงความไม่เที่ยงช่วยให้เราไม่ยึดติดกับสิ่งเหล่านี้ และสามารถรับมือกับความสูญเสียหรือความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างมีสติ (พระไตรปิฎก, มหาวรรค, เล่ม 1, 2539).

ทุกขัง หรือความเป็นทุกข์ คือการเข้าใจว่าสภาพของการเวียนว่ายตายเกิด ความอยากได้ อยากมี และความยึดมั่นถือมั่น ล้วนก่อให้เกิดความทุกข์ทางใจ ความตระหนกถึงทุกขังทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถลดความอยากได้ อยากมี และความยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งต่าง ๆ ในโลกนี้ จึงทำให้เกิดความสงบทางใจและลดความทุกข์ได้

อนัตตา หรือความไม่ใช่ตัวตน เป็นการเข้าใจว่า “ตัวตน” ที่เรายึดถือว่าเป็น “เรา” นั้น เป็นเพียงความคิด และสิ่งรวมกันของร่างกายและจิตใจ ซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา การเข้าใจอนัตตาช่วยลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวเอง ความอิจฉาริษยา ความโกรธ และความหวงแหน ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเมตตาและปล่อยวางต่อผู้อื่นได้ง่ายขึ้น (พระไตรปิฎก, อังคุตตรนิกาย, เล่ม 2, 2539).

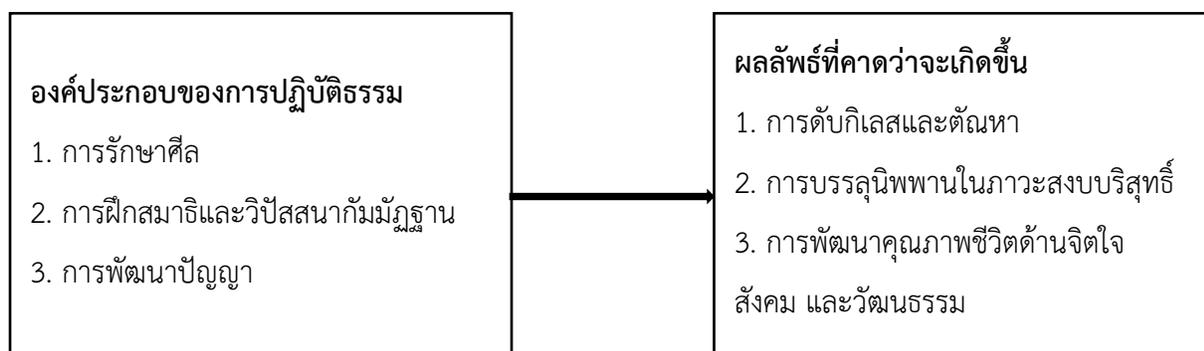
โดยรวมแล้ว การตระหนกถึง ไตรลักษณ์ ช่วยให้เรามีความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิตและสรรพสิ่ง ลดความยึดติด และช่วยให้จิตใจสงบเย็น การฝึกปฏิบัติตามหลักไตรลักษณ์จึงไม่ใช่เพียงการเรียนรู้เชิงทฤษฎี แต่เป็นการนำไปสู่การดำเนินชีวิตที่สมดุล มีสติ และมีความสุขที่แท้จริง

การปฏิบัติธรรม

การปฏิบัติธรรม การฝึกสมาธิ และวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นเส้นทางสำคัญของการพัฒนาจิตใจในพระพุทธศาสนา ทั้งนี้เพราะจิตใจมนุษย์มักถูกครอบงำด้วยความอยาก ความยึดมั่นถือมั่น และความไม่รู้ความจริงของชีวิต การฝึกสมาธิเป็นการฝึกให้จิตมีความตั้งมั่นและสงบ สามารถหยุดความคิดฟุ้งซ่าน ทำให้เกิดความชัดเจนในการรับรู้ตนเองและสภาวะต่าง ๆ รอบตัว วิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือการเจริญวิปัสสนา เป็นการพัฒนาความรู้แจ้งเห็นจริงในธรรมชาติของสรรพสิ่ง คือ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความทุกข์) และ อนัตตา (ความไม่ใช่ตัวตน) โดยผ่านการสังเกตความเกิดขึ้นและดับไปของกายและจิต การฝึกเช่นนี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติไม่ยึดติดกับอารมณ์ ความคิด หรือสิ่งรอบตัว เมื่อจิตมีความเข้าใจและเห็นตามความจริง ความทุกข์จะลดน้อยลง และสามารถดำเนินไปสู่การปล่อยวางและความหลุดพ้น การปฏิบัติธรรมยังเป็นการฝึกสติและความรู้ตัวในชีวิตประจำวัน ทำให้จิตไม่ถูกความโลภ โกรธ หรือหลงครอบงำ การฝึกสมาธิและวิปัสสนาจึงเปรียบเสมือน เครื่องมือที่ช่วยให้จิตมีความมั่นคงและปัญญา จนสามารถเข้าถึงสภาวะนิพพาน คือการหลุดพ้นจากทุกข์และวัฏสงสารอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่า การปฏิบัติธรรมไม่ใช่เพียงการนั่งสมาธิในห้องสงบเท่านั้น แต่เป็นการฝึกจิตให้ตื่นรู้และเข้าใจความจริงของชีวิตทุกขณะ เป็นการเดินทางภายในเพื่อปลดปล่อยตนเองจากความทุกข์และความหลง ถือเป็นหนทางสำคัญในการเข้าถึงความสงบและความหลุดพ้นอย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนิพพานตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยอ้างอิงจากพระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา และเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติธรรมในชุมชนเถรวาทที่นำไปสู่การเข้าถึงนิพพาน โดยมุ่งเน้นที่การรักษา ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของอริยมรรคมีองค์ ๘
3. เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติธรรมตามพระพุทธศาสนาเถรวาทในอดีตและปัจจุบันว่ามีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการปฏิบัติธรรมของผู้คนในยุคปัจจุบัน
4. เพื่อประเมินผลกระทบของการปฏิบัติธรรมต่อคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติในชุมชนเถรวาท ทั้งในแง่ของจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม
5. เพื่อสังเคราะห์แนวทางการปฏิบัติธรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ในสังคมปัจจุบันอย่างเหมาะสม โดยยังคงหลักการของพระพุทธศาสนาเถรวาทและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบัน

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าถึงนิพพานในชุมชนเถรวาท” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางพระพุทธศาสนาและงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบคลุม และมีความลึกซึ้งเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติธรรมที่นำไปสู่การเข้าถึงนิพพานในบริบทของชุมชนพุทธศาสนาเถรวาท

ประเภทการวิจัย

งานวิจัยนี้จัดอยู่ในประเภท การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เน้นการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมและนิพพานในพระพุทธศาสนาเถรวาท

แหล่งข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้แหล่งข้อมูลทั้ง ปฐมภูมิ และ ทุติยภูมิ ดังนี้

เอกสารปฐมภูมิ

1. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสยามรัฐ
2. คัมภีร์อรรถกถา
3. ฎีกาและอรรถกถาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการปฏิบัติธรรมและนิพพาน

เอกสารทุติยภูมิ

1. งานวิจัย หนังสือ บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ และวารสารทางพระพุทธศาสนา
2. งานวิเคราะห์และอธิบายแนวทางการปฏิบัติธรรมในเถรวาท รวมถึงบทความเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมในบริบทสังคมปัจจุบัน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารหลัก ได้แก่ พระไตรปิฎก คัมภีร์อรรถกถา วรรณกรรมทางศาสนา และบทความวิจัย/หนังสือที่เกี่ยวข้อง
2. การคัดเลือกข้อมูล โดยเลือกเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าถึงนิพพานในบริบทของชุมชนเถรวาท เช่น อริยสัจ 4, อริยมรรคมีองค์ 8, การฝึกสมาธิ วิปัสสนากัมมัฏฐาน และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้วิธี การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อแยกแนวคิดหลักของแต่ละแหล่งข้อมูล และเปรียบเทียบเพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ข้อมูล
4. การสังเคราะห์ข้อมูล โดยจัดเรียงผลการวิเคราะห์ให้อยู่ในรูปแบบหมวดหมู่ และเชื่อมโยงกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้สามารถนำเสนอผลการศึกษได้อย่างเป็นระบบ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่รวบรวมจากเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิจะถูกวิเคราะห์โดยใช้ วิถีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อระบุแนวคิดหลัก แนวโน้ม และสาระสำคัญของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรมในเถรวาท พร้อมทั้งเปรียบเทียบแนวทางการปฏิบัติธรรมในบริบทที่แตกต่างกัน

ข้อจำกัดของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารเท่านั้น จึงมีข้อจำกัดในด้าน การศึกษาประสบการณ์ตรงของผู้ปฏิบัติธรรม อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ได้จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถช่วยให้สังเคราะห์แนวทางการปฏิบัติธรรมเพื่อเข้าถึงนิพพานในบริบทของชุมชนเถรวาทได้อย่างครอบคลุมและเป็นระบบ

ผลการวิจัย

แนวคิดนิพพานและการดับทุกข์

จากการศึกษาเอกสารดั้งเดิม นิพพานหมายถึง ภาวะที่จิตสงบและปราศจากทุกข์อย่างแท้จริง เป็นสภาพที่จิตดับจากกิเลสทั้งหลาย ได้แก่ ตัณหา (ความอยาก), โทสะ (ความโกรธ) และ โมหะ (ความหลงงมงาย) การบรรลุนิพพานจึงถือเป็น เป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท คำสอนเกี่ยวกับนิพพานเน้นให้ผู้ปฏิบัติ ละเว้นจากความยึดมั่นถือมั่นในตัวตน (อัตตา) และสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในโลกตามธรรมชาติ การเข้าใจธรรมชาติของชีวิตและสิ่งรอบตัวอย่างถูกต้องช่วยให้เกิด ปัญญา (วิปัสสนา) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการดับทุกข์ การเข้าถึงนิพพานไม่ได้หมายถึงการหนีโลกหรือสิ่งรอบตัว แต่เป็นการ ปลดปล่อยจิตใจจากความทุกข์และความผูกพันที่ไม่จำเป็น เมื่อกิเลสดับลง จิตก็ไม่เกิดความทุกข์ และไม่ตกอยู่ในวัฏจักร สังสารวัฏ (การเวียนว่ายตายเกิด) อีกต่อไป การบรรลุนิพพานจึงเป็นทั้ง ความสงบในปัจจุบันและความหลุดพ้นจากความทุกข์ในอนาคต

สรุปคือ นิพพานเป็นสภาพของจิตที่สงบ ปราศจากความยึดมั่นถือมั่น และไม่ถูกกิเลสควบคุม เป็นเป้าหมายสูงสุดที่ผู้ปฏิบัติธรรมแสวงหาผ่านการฝึกจิตและการเจริญปัญญา

แนวทางการปฏิบัติธรรมในชุมชนเถรวาท

ผลการวิเคราะห์พบว่า การรักษาศีลเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในการควบคุมพฤติกรรมและลดละกิเลส เพราะ ศีลเป็นกรอบคุณธรรมที่ช่วยสร้างวินัยทางจิตใจและร่างกาย ทำให้ผู้ปฏิบัติมีพื้นฐานที่มั่นคงสำหรับการฝึกจิตต่อไป หลังจากนั้น ผู้ปฏิบัติสามารถมุ่งสู่การฝึก สมาธิ เพื่อสร้างความสงบภายในและเพิ่มความเข้มแข็งทางจิตใจ ซึ่งสมาธิ

เป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความฟุ้งซ่านและความว้าวุ่นของจิต ต่อมา การฝึก วิปัสสนากัมมัฏฐาน ช่วยให้ผู้ใช้ปฏิบัติสามารถพิจารณาและเข้าใจธรรมชาติของสรรพสิ่งอย่างลึกซึ้ง ผ่านการสังเกตความไม่เที่ยง (อนิจจัง) ความทุกข์ (ทุกขัง) และความไม่ใช่ตัวตนของสิ่งต่าง ๆ (อนัตตา) การฝึก สติปัฏฐาน เช่น การรู้กาย รู้เวทนา รู้ใจ และรู้ธรรม ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความตระหนักรู้ต่อปัจจุบันขณะอย่างต่อเนื่อง

แนวทางการปฏิบัติในชุมชนเถรวาทยังเน้นการ หลุดพ้นจากความยึดติด ไม่ว่าจะเป็นต่อร่างกาย อารมณ์ หรือความคิด การเข้าใจและยอมรับความไม่เที่ยงของชีวิตช่วยให้จิตใจไม่ถูกพันธนาการด้วยความอยากหรือความกลัว ซึ่งเป็นกระบวนการนำไปสู่ ภาวะนิพพาน อย่างแท้จริง ชุมชนยังส่งเสริมการปฏิบัติร่วมกัน เช่น การทำวัตร สวดมนต์ การฟังธรรม การสนทนาธรรม และการช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและสนับสนุนการเจริญสติปัญญาอย่างต่อเนื่อง

ผลกระทบต่อการพัฒนาจิตใจและสังคม

การปฏิบัติธรรมตามแนวทางเถรวาทไม่ได้เพียงช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจสงบและบริสุทธิ์ แต่ยังส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะทางจิตใจอื่น ๆ เช่น ความมีสติ ความอดทน ความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น เมื่อบุคคลมีจิตใจมั่นคงและสามารถรับมือกับความทุกข์ได้ดี จะเกิดความสุขภายในและความพึงพอใจในชีวิตประจำวัน การลดความเครียดและความกังวลทางจิตใจยังช่วยให้ร่างกายและจิตใจแข็งแรงขึ้น ทำให้บุคคลสามารถใช้ชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข ในระดับสังคม การปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชน ชุมชนที่สมาชิกใส่ใจพัฒนาจิตใจมักมีความอดทนและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ลดความขัดแย้งและความรุนแรงในระดับสังคม นอกจากนี้ การส่งเสริมคุณธรรม เช่น ความเมตตา ความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบ ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นโดยรวม

โดยสรุป การปฏิบัติธรรมไม่เพียงส่งผลต่อความสงบและความบริสุทธิ์ในระดับบุคคล แต่ยังขยายไปสู่การสร้างสังคมที่มีคุณธรรม สามัคคี และเอื้อต่อการพัฒนาจิตใจของทุกคนในชุมชน

การประยุกต์ใช้คำสอนในสังคมยุคใหม่

ในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบ ความเครียดจากงาน การแข่งขันทางสังคม และแรงกดดันจากเทคโนโลยี หลักคำสอนทางพุทธศาสนายังคงมีความสำคัญและสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การฝึก สมาธิและสติ สามารถช่วยให้บุคคลมีจิตใจที่สงบ ลดความวิตกกังวล และสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การนำแนวคิดเรื่อง ความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง (อนิจจัง) มาเป็นกรอบในการมองปัญหา ช่วยให้ผู้คนเรียนรู้ที่จะปล่อยวางความทุกข์และความคาดหวังที่ไม่จำเป็น ทำให้ลดความเครียดและความกังวลในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้ง หลักเมตตากรุณา (Metta-Karuna) สามารถนำมา

ประยุกต์ใช้ในบริบทการทำงานและสังคมยุคใหม่ เช่น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนร่วมงาน การลดความขัดแย้ง หรือการดูแลผู้ที่อยู่รอบตัว การนำแนวคิด อริยสัจ 4 และมรรค 8 มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การมีความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) การพุดจาและการกระทำที่เหมาะสม การพัฒนาความเพียรและสมาธิ สามารถช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีความสุขที่ยั่งยืน และสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายของสังคมสมัยใหม่ได้อย่างสมดุล

ด้วยการประยุกต์หลักคำสอนเหล่านี้อย่างเหมาะสม ไม่เพียงแต่จะช่วยพัฒนาจิตใจและลดความทุกข์ส่วนตัว แต่ยังสามารถสร้างสังคมที่อบอุ่น มีความเข้าใจและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของพุทธศาสนาในการสร้างสังคมที่สงบสุขและเจริญงอกงามทั้งทางกายและใจ

อภิปรายผล

ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนิพพานตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แนวคิดเกี่ยวกับนิพพานตามหลักคำสอนเถรวาทเน้นการปล่อยวางจากตัณหาและกิเลส ซึ่งถือเป็นต้นเหตุสำคัญของความทุกข์ตามหลักอริยสัจ 4 การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องผ่านสมาธิและวิปัสสนาช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถตระหนักและเข้าใจความจริงของธรรมชาติชีวิตได้อย่างลึกซึ้ง ได้แก่ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความทุกข์) และอนัตตา (ความไม่มีตัวตน) (Thera, 1999; Nāṇamoli & Bodhi, 1995) การฝึกปฏิบัติอย่างมีวินัยนี้ไม่เพียงแต่ช่วยลดความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนและสิ่งต่าง ๆ แต่ยังเป็นกระบวนการสร้างจิตที่มีความชัดเจนและมีปัญญา สามารถเห็นธรรมชาติของสรรพสิ่งอย่างตรงไปตรงมา การตระหนักรู้อย่างแท้จริงนี้ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่นำไปสู่ภาวะนิพพาน ซึ่งในเชิงเถรวาทนิยามว่าเป็นสภาวะที่ปราศจากตัณหาและกิเลส และเป็นจิตที่สงบและเป็นอิสระจากความทุกข์อย่างสมบูรณ์ การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องยังสะท้อนถึงหลักการ “สมาธิ-วิปัสสนา” ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการตระหนักรู้สภาพธรรมชาติของสังขาร การเห็นความไม่เที่ยงและการไม่ยึดมั่นถือมั่นต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้จิตสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์และนำไปสู่ภาวะนิพพาน การฝึกสติอย่างสม่ำเสมอช่วยให้ผู้ปฏิบัติเรียนรู้ที่จะอยู่กับปัจจุบัน รับรู้ความจริงของชีวิตอย่างชัดเจน และสามารถพัฒนาปัญญาในการปรับมุมมองต่อความทุกข์และความเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้อย่างยั่งยืน (Bodhi, 2000) โดยสรุป แนวทางปฏิบัติในเชิงเถรวาทไม่ใช่เพียงการละทิ้งความยึดมั่นถือมั่น แต่เป็นกระบวนการฝึกจิตที่นำไปสู่ความสงบ ความเข้าใจในธรรมชาติที่แท้จริงของชีวิต และภาวะนิพพานซึ่งเป็นจุดสูงสุดของการดับทุกข์

การรักษาศีลเพื่อควบคุมพฤติกรรมและลดความยึดติดกับตัวตน

การรักษาศีลถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรม เนื่องจากศีลช่วยสร้างกรอบในการควบคุมพฤติกรรม ทำให้ลดการกระทำที่เป็นโทษต่อผู้อื่นและตัวเอง การรักษาศีลไม่เพียงแต่เป็นการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยลดความยึดติดกับตัวตนและความอยากได้ในโลกวัตถุ การยับยั้งการกระทำที่ไม่เหมาะสมช่วยให้จิตใจสงบและมีสมาธิมากขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการฝึกสมาธิและวิปัสสนา เมื่อจิตใจได้รับการฝึกฝนด้วยสมาธิและวิปัสสนา ผู้ปฏิบัติสามารถสังเกตเห็นธรรมชาติของปรากฏการณ์ในชีวิตประจำวันได้อย่างชัดเจน ทั้งความเกิดขึ้นตั้งอยู่ดับไปของสิ่งต่าง ๆ ความไม่เที่ยงของกายและใจ และความไม่ใช่ตัวตนของสิ่งเหล่านั้น การสังเกตนี้เป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาปัญญา (ปัญญาเฉพาะเรื่องความจริงของสรรพสิ่ง) ซึ่งตรงกับแนวคิดของอริยมรรคมีองค์ 8 ที่เน้นการพัฒนาทั้งศีล สมาธิ และปัญญาอย่างสมดุล นักวิชาการหลายท่านได้ชี้ให้เห็นว่า การรักษาศีลมีผลต่อการควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ เช่น Bhikkhu Bodhi (2005) ระบุว่า “ศีลเป็นพื้นฐานสำหรับการฝึกจิตให้มีสมาธิและการตระหนักรู้ในความจริง” นอกจากนี้ Wallace & Shapiro (2006) ยังแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติศีลร่วมกับสมาธิและวิปัสสนาช่วยลดความทุกข์และเพิ่มความสามารถในการตระหนักรู้ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

ดังนั้น การรักษาศีลไม่ใช่เพียงข้อห้ามทางศีลธรรม แต่เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถฝึกสติ สมาธิ และปัญญาไปพร้อมกัน ทำให้เข้าใจธรรมชาติของปรากฏการณ์ และลดความยึดติดกับตัวตน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการปฏิบัติธรรมตามอริยมรรคมีองค์ 8

การเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติธรรมระหว่างอดีตและปัจจุบัน

จากการวิเคราะห์พบว่า แนวทางการปฏิบัติธรรมในอดีตมักเน้นการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สงบ เช่น วัดหรือป่าธรรมชาติดี มีรูปแบบการฝึกฝนที่เข้มงวด เช่น การนั่งสมาธิภาวนาเป็นเวลานาน การศึกษาพระธรรมด้วยการท่องจำและปฏิบัติตามข้อวัตรอย่างเคร่งครัด ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธศาสนา ในปัจจุบัน การปฏิบัติธรรมได้มีการปรับตัวเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของชีวิตยุคสมัยใหม่ ทั้งในเรื่องของ รูปแบบและวิธีการสื่อสาร เช่น การจัดสวดมนต์ออนไลน์ การสอนธรรมะผ่านสื่อดิจิทัล แอปพลิเคชันสมาธิ หรือการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในชุมชนเมือง ซึ่งช่วยให้ผู้คนที่มีเวลาจำกัดหรืออยู่ห่างจากวัดสามารถเข้าถึงการปฏิบัติธรรมได้ง่ายขึ้น (Wilson, 2014; McMahan, 2008) แม้ว่ารูปแบบจะปรับเปลี่ยนไป แต่แก่นสารของคำสอนดั้งเดิม เช่น การฝึกสติ การเจริญเมตตา การพัฒนาปัญญา และการเข้าใจความไม่เที่ยงของชีวิต ยังคงได้รับการรักษาไว้อย่างครบถ้วน การปรับตัวนี้ไม่เพียงแต่ทำให้การปฏิบัติธรรมเข้ากับไลฟ์สไตล์คนยุคใหม่ แต่ยังสามารถคง ความลึกซึ้งของหลักธรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของพระพุทธศาสนาเอาไว้ได้ (Trainor, 2010; Analayo, 2012)

ดังนั้น การเปรียบเทียบแนวทางปฏิบัติธรรมระหว่างอดีตและปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึง การผสมผสานระหว่างความยืดหยุ่นด้านวิธีการและความมั่นคงของแก่นธรรม ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยให้พระพุทธศาสนายังคงความเกี่ยวข้องและสามารถส่งต่อคุณค่าไปสู่ผู้ปฏิบัติรุ่นใหม่ได้อย่างยั่งยืน

ผลของการปฏิบัติธรรมต่อคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติ

การปฏิบัติธรรมถือเป็นวิธีหนึ่งซึ่งช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติในหลายมิติ ทั้งด้านจิตใจ สังคม และวัฒนธรรม ในด้านจิตใจ การปฏิบัติธรรมช่วยให้จิตใจสงบและมีสติในการรับมือกับความเครียดและความทุกข์ ผู้ปฏิบัติสามารถตระหนักรู้ความคิดและอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น ทำให้สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่ท้าทายได้อย่างมีสติ การทำสมาธิและการเจริญสติยังช่วยลดความวิตกกังวลและความเครียด อีกทั้งเพิ่มความรู้สึกพึงพอใจและความสุขในชีวิตประจำวัน การฝึกฝนจิตใจอย่างสม่ำเสมอจึงไม่เพียงแต่ช่วยให้จิตใจสงบ แต่ยังเสริมสร้างความยืดหยุ่นทางอารมณ์และความเข้าใจในตนเองอย่างลึกซึ้ง (Chiesa & Serretti, 2009)

ในด้านสังคม การปฏิบัติธรรมช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล ด้วยการปลูกฝังคุณธรรม เช่น ความเมตตา ความอดทน และความเคารพซึ่งกันและกัน ผู้ปฏิบัติที่มีจิตใจสงบจะสามารถจัดการความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสมและสร้างความสามัคคีในครอบครัว ชุมชน หรือสังคมนอกข้าง นอกจากนี้ การปฏิบัติร่วมกับผู้อื่น เช่น การร่วมกิจกรรมทางวัด หรือการทำบุญร่วมกัน ยังช่วยสร้างความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน

ด้านวัฒนธรรม การปฏิบัติธรรมเป็นเครื่องมือสำคัญในการรักษาและสืบสานประเพณีทางศาสนา ผู้ปฏิบัติสามารถนำหลักธรรมคำสอนมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งการเว้นจากการทำร้ายผู้อื่น การแสดงความเมตตา และการสร้างคุณประโยชน์แก่สังคม การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจึงช่วยให้เกิดความสอดคล้องระหว่างชีวิตประจำวันกับค่านิยมและแนวปฏิบัติทางศาสนา นอกจากนี้ การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาไม่เพียงแต่สร้างความสงบในจิตใจ แต่ยังเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

จากทั้งหมดนี้จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติธรรมส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ปฏิบัติอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติจิตใจที่สงบและมีสติ ด้านสังคมที่ช่วยสร้างความสามัคคีและความสงบสุข และด้านวัฒนธรรมที่สนับสนุนการรักษาและสืบสานแนวปฏิบัติทางศาสนาอย่างยั่งยืน การปฏิบัติธรรมจึงไม่เพียงแต่เป็นการฝึกฝนจิตใจเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางในการสร้างชีวิตที่มีความสุข มีคุณค่า และมีส่วนร่วมในสังคมอย่างสร้างสรรค์

การสังเคราะห์แนวทางการปฏิบัติธรรมที่สามารถนำไปปรับใช้ในสังคมยุคใหม่

ในสังคมยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความเร่งรีบและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การปฏิบัติธรรมยังคงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความสมดุลทั้งทางจิตใจและสังคม การศึกษาหลักธรรมและการสังเกตพฤติกรรม

ของผู้ปฏิบัติพบว่า การฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จ การทำจิตใจให้สงบและฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าใจตนเองและความเป็นจริงรอบตัวได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลดีต่อการนำหลักธรรมไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันอย่างเป็นรูปธรรม (Kabat-Zinn, 2003; Goleman & Davidson, 2017) จากการฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ การมีครูบาอาจารย์หรือผู้แนะนำที่มีความรู้ลึกซึ้งและประสบการณ์จริงก็เป็นปัจจัยสำคัญ ผู้ชี้แนะที่มีความเข้าใจในธรรมะไม่เพียงแต่ช่วยหลีกเลี่ยงความเข้าใจผิด แต่ยังช่วยชี้แนะแนวทางให้ผู้ปฏิบัติสามารถพัฒนาจิตใจอย่างมีประสิทธิภาพ (Chambers, 2010) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปฏิบัติกับครูบาอาจารย์ยังสร้างแรงบันดาลใจทางจิตใจ ทำให้การฝึกฝนไม่รู้สึกโดดเดี่ยวและยากเกินไป ปัจจัยที่มีความสำคัญไม่น้อยคือ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมในระดับชุมชน การอยู่ในสังคมที่สนับสนุนการฝึกจิตใจ เช่น วัด ศูนย์ปฏิบัติธรรม หรือชุมชนที่มีแนวปฏิบัติร่วม ช่วยให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจและสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันได้อย่างเป็นธรรมชาติ อีกทั้งยังเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถพัฒนาตนเองควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมเชิงบวกในสังคม (Shonin, Van Gordon, & Griffiths, 2014)

ดังนั้น แนวทางการปฏิบัติธรรมในสังคมยุคใหม่จึงควรเน้นไปที่การฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การมีผู้แนะนำที่เหมาะสม และการสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการฝึกฝน ปัจจัยทั้งสามนี้ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถบรรลุผลทางจิตใจและสังคมได้อย่างสมดุล พัฒนาความสงบและปัญญาในตนเอง พร้อมทั้งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคมนำไปสู่ชีวิตประจำวันที่มีความหมายและเต็มไปด้วยความสุขอย่างแท้จริง

สรุปการปฏิบัติธรรมในชุมชนพุทธศาสนาเถรวาทที่มุ่งเน้นการรักษาศีล ฝึกสมาธิ และพัฒนาปัญญามีบทบาทสำคัญในการนำผู้ปฏิบัติเข้าสู่ภาวะนิพพาน ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ผลการศึกษานี้สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาวิถีชีวิตและจิตใจที่สงบสุข สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมยุคปัจจุบันโดยยังคงรักษาแก่นสารของคำสอนเถรวาทไว้

สรุป

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารที่มุ่งวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติธรรมในชุมชนพุทธศาสนาเถรวาทเพื่อเข้าถึงนิพพาน โดยอาศัยข้อมูลจากพระไตรปิฎกฉบับแปล คัมภีร์อรรถกถา และงานตีความคำสอนของนักวิชาการไทยที่มีชื่อเสียง เช่น หลวงปู่มั่น และพุทธทาสภิกขุ เป็นต้น งานวิจัยได้อธิบายแนวคิดนิพพานในพุทธศาสนาเถรวาทว่าเป็นภาวะที่จิตดับทุกข์และดับกิเลสอย่างสิ้นเชิง ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อผู้ปฏิบัติธรรมสามารถละเว้นจากตัณหา โทสะ และโมหะกิเลสที่เป็นรากฐานของทุกข์และการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏได้อย่างสมบูรณ์ โดยงานวิจัยได้เน้นการตีความอริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทุกข์ ที่ชี้ให้เห็นว่าชีวิตมีความทุกข์อยู่โดยธรรมชาติ สมุทัย ระบุว่าทุกข์เกิดจากตัณหาและความยึดติด นิโรธ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทุกข์สามารถดับได้ และมรรค ซึ่งเป็นแนวทางการปฏิบัติที่ประกอบด้วยมรรคมืองค์ 8 (ศีล สมาธิ และปัญญา) ที่นำไปสู่การดับทุกข์และบรรลุนิพพาน

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า การปฏิบัติธรรมตามมรรคมืองค์ 8 อย่างต่อเนื่องและครบถ้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถลดละกิเลสและตัณหา จึงสามารถเข้าสู่ภาวะนิพพานหรือภาวะที่จิตดับทุกข์ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ งานวิจัยยังวิเคราะห์ว่าการประยุกต์ใช้คำสอนดั้งเดิมในสังคมยุคปัจจุบันมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรมในระดับบุคคลและชุมชน เมื่อมีการรักษาศีล ฝึกสมาธิและพัฒนาปัญญาตามแนวทางที่ได้รับการยืนยันในพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา ผู้ปฏิบัติจะสามารถรับมือกับความทุกข์และความเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า งานวิจัยนี้เผยให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมในชุมชนเถรวาทที่ยึดหลักคำสอนดั้งเดิมจากพระไตรปิฎกและคัมภีร์อรรถกถา ไม่เพียงแต่เป็นเส้นทางสู่การดับทุกข์และบรรลุนิพพานเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาจิตใจและสังคมให้มีความสุขและมีคุณธรรมสูง งานวิจัยจึงเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญสำหรับการศึกษาต่อไปในแวดวงพุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการและองค์ความรู้ใหม่

1. นิพพานสามารถเข้าถึงได้จริง งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติธรรมตามมรรคมืองค์ 8 อย่างต่อเนื่องและครบถ้วนสามารถนำไปสู่การดับทุกข์และกิเลส ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถเข้าถึงนิพพานได้จริง ไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงปรัชญาเท่านั้น
2. การตีความอริยสัจ 4 ช่วยสร้างกรอบการปฏิบัติที่ชัดเจน การวิเคราะห์แต่ละอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ทำให้เห็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม เช่น การรักษาศีล การฝึกสมาธิ และการพัฒนาปัญญา ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องกับคำสอนดั้งเดิม
3. การประยุกต์ในยุคปัจจุบัน งานวิจัยเน้นว่าการนำคำสอนดั้งเดิมมาใช้ในสังคมสมัยใหม่สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจ ทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถรับมือกับความทุกข์ ความเครียด และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การสร้างชุมชนธรรมะที่เข้มแข็ง การปฏิบัติธรรมแบบชุมชนช่วยส่งเสริมการมีคุณธรรมและความสุขในสังคม การทำงานร่วมกันในชุมชนช่วยให้เกิดแรงสนับสนุนและการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการปฏิบัติธรรมที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ขยายการศึกษาเชิงภาคสนาม การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร การศึกษาภาคสนามในชุมชนพุทธศาสนาเถรวาทจริง ๆ จะช่วยให้เห็นการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน และผลกระทบต่อจิตใจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม
2. ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชุมชน การวิเคราะห์ความแตกต่างในการปฏิบัติธรรมระหว่างชุมชนต่าง ๆ อาจเผยแนวทางการปรับใช้คำสอนให้เหมาะกับบริบทท้องถิ่น
3. วิเคราะห์ผลลัพธ์เชิงคุณภาพชีวิต การติดตามผลการปฏิบัติธรรมต่อระดับความเครียด คุณภาพชีวิต และความสงบสุขทางจิตใจ จะช่วยสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ว่าการปฏิบัติธรรมมีผลต่อชีวิตจริง
4. การเชื่อมโยงกับแนวคิดสากล การศึกษาวิธีที่คำสอนดั้งเดิมสามารถประยุกต์ใช้ร่วมกับการพัฒนาจิตใจและจิตวิทยาสมัยใหม่ จะช่วยทำให้คำสอนเถรวาทเข้ากับโลกยุคปัจจุบันและการพัฒนาสังคม

เอกสารอ้างอิง

- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (พ.ศ. 2539). *พระไตรปิฎก: มหาวรรค เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (พ.ศ. 2539). *พระไตรปิฎก: อังคุดตตรนิกาย เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- Analyo. (2012). *Meditation and mindfulness in early Buddhist texts*. Windhorse Publications.
- Bodhi, B. (2000). *The connected discourses of the Buddha: A translation of the Samyutta Nikaya*. Wisdom Publications.
- Bodhi, B. (2005). *In the Buddha's words: An anthology of discourses from the Pali Canon*. Wisdom Publications.
- Chambers, T. (2010). *Mindfulness in contemporary practice: Guidance for modern practitioners*. Routledge.
- Chiesa, A., & Serretti, A. (2009). Mindfulness-based stress reduction for stress management in healthy people: A review and meta-analysis. *Journal of Alternative and Complementary Medicine*, 15(5), 593–600.
- Gethin, R. (1998). *The foundations of Buddhism*. Oxford: Oxford University Press.
- Goleman, D., & Davidson, R. J. (2017). *Altered traits: Science reveals how meditation changes your mind, brain, and body*. Avery.
- Harvey, P. (2013). *An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices (2nd ed.)*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 144–156.
- McMahan, D. L. (2008). *The making of Buddhist modernism*. Oxford University Press.

-
- Ñāṇamoli, B. (Trans.). (1996). *The middle length discourses of the Buddha: A translation of the Majjhima Nikāya*. Boston: Wisdom Publications.
- Ñāṇamoli, B., & Bodhi, B. (1995). *The middle length discourses of the Buddha: A translation of the Majjhima Nikaya*. Wisdom Publications.
- Nyanaponika Thera. (1996). *The heart of Buddhist meditation*. York Beach, ME: Samuel Weiser.
- Rahula, W. (1974). *What the Buddha taught (Rev. ed.)*. New York: Grove Press.
- Shonin, E., Van Gordon, W., & Griffiths, M. D. (2014). Mindfulness and Buddhism: Conceptual and empirical considerations. *Mindfulness*, 5(4), 385–388.
- Thera, N. (1999). *The teachings of the Buddha*. Buddhist Publication Society.
- Trainor, K. (2010). *Buddhism: The illustrated guide*. Oxford University Press.
- Trainor, K. (2021). Contemporary Theravāda meditation practices and social adaptation. *Journal of Buddhist Studies*, 18(2), 45–68.
- Wallace, B. A., & Shapiro, S. L. (2006). Mental balance and well-being: Building bridges between Buddhism and Western psychology. *American Psychologist*, 61(7), 690–701.
- Wilson, J. (2014). *Mindful America: Meditation and the mutual transformation of Buddhist meditation and American culture*. Oxford University Press.

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

The Comparision of Buddhist and Western Political Approach

Author & Corresponding Author*

1. Thich Quang Chan*

Affiliation:

1. Mahayana Buddhist Studies Centre, Acharaya Nagarjuna University, India

Email: nguyenvanbong1977@gmail.com

Article history:

Received: 16/03/2025 Revised: 21/08/2025

Accepted: 05/10/2025 Available online: 15/12/2025

How to Cite:

Chan, T. (2025). The Comparision of Buddhist and Western Political Approach. *Buddho*, 4(4), 39-51.

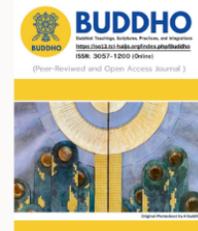

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

Original Research Articles

The Comparisons of Buddhist and Western Political Approach

Thich Quang Chan*

Abstract

This documentary research examines the comparative foundations of Buddhist and Western political approaches, focusing on theories of justice, governance, violence, and ethical legitimacy. Drawing upon classical Buddhist texts, historical cases particularly the Aokan (Asoka) paradigm in Theravāda societies and Western political theory such as John Rawls' conception of justice, the study explores how differing civilizational assumptions shape political authority and public policy. The research highlights the Buddhist emphasis on moral intention (*cetana*), compassion (*karuṇā*), non-harm (*ahiṃsā*), and the interdependent relationship between the ruler, the Sangha, and the people, contrasting these with Western models grounded in institutional structures, legal rationality, and democratic conflict resolution. The findings suggest that while Western political science prioritizes procedural justice and structural arrangements, Buddhist political thought centers on ethical governance, moral restraint, and the cultivation of virtue as the foundation of political legitimacy. This comparative analysis contributes to broader debates in political theory, ethics, and cross-cultural governance by illuminating both convergences and tensions between Buddhist and Western political traditions.

Keywords: Buddhist Political Theory, Western Political Thought, Justice, Asoka, Nonviolence

---

Introduction

Political science has undergone significant expansion since the Second World War, marked by institutional growth, methodological diversification, and global diffusion (Easton, Gunnell, & Graziano, 1995; Almond, 1990). While Western political science particularly in the United States developed early as a formalized academic discipline with professional associations and standardized research methods, political thought in many non-Western societies evolved primarily through religious, philosophical, and ethical traditions rather than through institutionalized social science frameworks (Almond & Coleman, 1960; Gunnell, 2011). As a result, systematic comparative engagement between Western political theory and Buddhist political thought remains relatively underexplored within mainstream political science.

Western political philosophy, exemplified by John Rawls' theory of justice, emphasizes the basic structure of society, including institutions that regulate rights, obligations, opportunities, and the distribution of resources (Rawls, 1971). According to Rawls, justice is primarily a matter of fair institutional arrangements that shape social cooperation over time. In contrast, Buddhist political thought does not begin with abstract institutional design but rather with ethical cultivation, moral intention (*cetana*), and the alleviation of suffering (*dukkha*) as the ultimate goal of social life (Gethin, 1998; Harvey, 2000). This fundamental difference raises an important comparative question: What kind of social and political order is envisioned within Buddhist traditions, and how does it compare with dominant Western political models?

The Theravāda Buddhist paradigm, particularly as articulated through the historical example of Emperor Asoka, provides a valuable lens for exploring this question. Asoka's reign represents one of the earliest large-scale attempts to integrate Buddhist ethical principles into state governance. Following the devastation of the Kalinga War, Asoka rejected war as a means of glory or territorial expansion and instead promoted governance through Dharma, emphasizing compassion, tolerance, justice, and moral persuasion while still maintaining state authority and social order (Strong, 1989; Thapar, 1997). His model of rulership illustrates a form of ethical kingship in which sovereignty is justified not by power alone but by moral responsibility toward subjects.

At the same time, Buddhist political practice has never been monolithic. Historical and contemporary cases from Sri Lanka, Myanmar, Thailand, and other Buddhist societies demonstrate diverse political interpretations, ranging from royal Buddhism and nationalist movements to Engaged Buddhism, which integrates Buddhist ethics with democratic values, human rights discourse, and environmental concerns (Swearer, 1995; Queen & King, 1996). These developments invite sustained comparison with Western political approaches that emphasize democracy, pluralism, constitutionalism, and the peaceful resolution of conflict. Situating Buddhist political thought within a broader comparative framework allows for a deeper understanding of how ethical reasoning, conceptions of violence, justice, and political authority differ between Buddhist and Western traditions, and how these differences continue to shape political practice in contemporary societies.

Literature Review and Theoretical Framework

Buddhist Political Thought in Primary Texts

Primary Buddhist literature, particularly the Pāli Canon, provides the foundational ethical and political principles underlying Buddhist conceptions of governance and social order. The Vinaya Piṭaka outlines monastic discipline and ethical conduct, emphasizing intention (*cetana*) as the primary determinant of moral responsibility, a principle that has significant implications for Buddhist approaches to political authority, punishment, and violence (Horner, 1988; Bodhi, 2000). While primarily directed at monastics, the Vinaya functions as a normative ethical model for lay society, influencing broader political and legal cultures in Theravāda societies.

The Sutta Piṭaka further elaborates political and social ethics through discourses on kingship, justice, and social harmony. Texts such as the Cakkavatti-Sīhanāda Sutta present the ideal of the righteous ruler (*dhammarāja*), whose legitimacy derives from moral conduct, generosity, and protection of the people rather than coercive power (Walshe, 1995). These teachings emphasize nonviolence (*ahiṃsā*), compassion (*karuṇā*), and social responsibility as essential components of governance.

Classical commentarial literature, particularly the works attributed to Buddhaghosa, systematizes these ethical principles and clarifies distinctions in moral culpability related to violence, intention, and the moral status of victims (Buddhaghosa, 1976; Gethin, 2004). These interpretations significantly shaped Theravāda political ethics by allowing limited exceptions to nonviolence while maintaining ethical restraint as the governing norm.

Historical Buddhist Governance and the Aokan Paradigm

Historical chronicles and inscriptions provide insight into how Buddhist political ideals were institutionalized. Emperor Asoka Maurya represents the earliest and most influential example of Buddhist governance at the imperial level. Asoka's edicts articulate a model of rule grounded in Dharma, promoting religious tolerance, nonviolence, social welfare, and moral education, while retaining state authority and legal enforcement (Strong, 1989; Thapar, 1997).

The Mahāvamsa, the Sinhalese Buddhist chronicle, further illustrates the application and reinterpretation of Buddhist political ethics in legitimizing kingship and warfare in Sri Lanka (Geiger, 1993). While celebrating righteous kingship, the text introduces theological justifications for violence under exceptional circumstances, particularly in defense of Buddhism. Scholars have critically examined how such narratives contributed to Buddhist nationalism and political exclusivism in modern contexts (Tambiah, 1992; Bartholomeusz, 2002).

Western Political Theory and Concepts of Justice

Western political theory provides a contrasting framework centered on institutional design and procedural justice. John Rawls' *A Theory of Justice* conceptualizes justice as fairness, emphasizing the basic structure of society as the primary subject of justice, including political

institutions, legal systems, and economic arrangements (Rawls, 1971). Rawls' approach prioritizes impartial rules, equal rights, and distributive justice over moral character or intention. Liberal democratic theory further emphasizes pluralism, constitutionalism, and peaceful conflict resolution as essential to political stability (Dahl, 1989; Habermas, 1996). Unlike Buddhist political thought, which privileges ethical cultivation, Western political models rely heavily on institutional checks and balances to regulate power and minimize harm. Comparative political theorists have noted that Western political science historically marginalized non-Western traditions by treating them as cultural or religious rather than political systems (Almond & Coleman, 1960; Gunnell, 2011). Recent scholarship has begun to address this gap by integrating Buddhist perspectives into global political theory debates (Cummiskey, 2014; Queen, 2005).

Contemporary Buddhist Politics and Engaged Buddhism

Modern Buddhist political engagement reflects diverse responses to colonialism, nationalism, and globalization. In Southeast Asia, the close relationship between the Sangha and the state has produced both legitimizing and constraining effects on political authority (Swearer, 1995). In countries such as Sri Lanka and Myanmar, Buddhist nationalism has been associated with exclusionary politics and religious violence (Tambiah, 1992; Jerryson, 2016). Conversely, Engaged Buddhism has emerged as a reformist movement integrating Buddhist ethics with Western democratic ideals, human rights, and environmental activism (Queen & King, 1996; Sivaraksa, 2002). This movement demonstrates the adaptability of Buddhist political thought and its capacity to engage constructively with modern political frameworks.

Theoretical Framework

This study employs a comparative normative political theory framework, integrating Buddhist ethical-political theory and Western liberal political theory to analyze differing conceptions of justice, authority, and governance.

1. Buddhist Ethical–Political Framework

The Buddhist framework is grounded in three interrelated principles:

- 1) Ethical intention (*cetana*) as the basis of moral and political responsibility
- 2) Non-harm (*ahimsā*) and compassion (*karuṇā*) as guiding norms for governance
- 3) Interdependence of ruler, Sangha, and people, exemplified in the Aokan model of kingship

Political legitimacy within this framework arises from moral conduct and the promotion of collective well-being rather than from procedural or electoral mechanisms alone (Harvey, 2000; Cummiskey, 2014).

2. Western Institutional–Normative Framework

The Western framework draws primarily on Rawlsian liberalism and democratic theory, emphasizing:

- 1) Justice as fairness and institutional neutrality (Rawls, 1971)
- 2) Rule of law and constitutionalism as safeguards against abuse of power (Dahl, 1989)

3) Peaceful conflict resolution and pluralism as foundations of democratic governance (Habermas, 1996)

In this framework, ethical outcomes are pursued through institutional arrangements rather than reliance on individual moral virtue.

3. Integrative Comparative Model

By placing these frameworks in dialogue, this study analyzes how ethical intention versus institutional structure, moral authority versus legal legitimacy, and compassion versus procedural justice shape political thought and practice across cultures. The comparative framework allows for critical evaluation of both traditions and highlights the potential contribution of Buddhist political ethics to contemporary political theory, particularly in debates on violence, justice, and moral governance.

Objectives

The objectives of this documentary research are as follows:

1. To analyze the foundational principles of Buddhist political thought, particularly within the Theravāda tradition, with emphasis on ethics, justice, governance, and nonviolence.
2. To examine Western political approaches, especially modern theories of justice and democracy, as articulated in political philosophy and political science literature.
3. To compare Buddhist and Western political perspectives on key issues such as state authority, legitimacy, violence, punishment, and public policy.

Research Methodology

This research employs a qualitative documentary research methodology (Documentary Study), focusing on the systematic analysis of primary and secondary textual sources relevant to Buddhist and Western political thought.

Research Design

The study adopts a comparative and interpretive approach, analyzing political concepts within their historical, philosophical, and ethical contexts. Rather than empirical fieldwork, the research relies on textual interpretation and theoretical comparison.

Data Sources

The documentary materials include:

1. Primary Buddhist texts, such as the Pāli Canon (Vinaya Piṭaka, Sutta Piṭaka, and related commentaries, including works attributed to Buddhaghosa).
2. Historical chronicles and inscriptions, particularly those related to Emperor Asoka and Theravāda political traditions (e.g., Mahāvamsa).

3. Western political theory texts, including works by John Rawls and other scholars of justice, democracy, and political ethics.

4. Secondary academic literature, including books, journal articles, and scholarly analyses on Buddhism, political theology, nationalism, Engaged Buddhism, and Southeast Asian political development.

Data Analysis

The collected documents are analyzed using thematic and comparative analysis, focusing on: Concepts of justice and legitimacy, Attitudes toward violence and punishment, The role of moral intention versus institutional structure, Relationships between religion, state, and society. Key themes are identified and compared across Buddhist and Western traditions to highlight similarities, differences, and underlying philosophical assumptions.

Scope and Limitations

The study concentrates primarily on Theravāda Buddhist contexts and selected Western political theories. It does not claim to represent all Buddhist or Western political traditions but aims to provide a focused and theoretically grounded comparison.

Results

This section presents the findings of the study in accordance with the three research objectives. The results are organized thematically to reflect (1) foundational principles of Theravāda Buddhist political thought, (2) dominant Western political approaches to justice and governance, and (3) comparative insights into state authority, legitimacy, violence, punishment, and public policy.

Foundational Principles of Theravāda Buddhist Political Thought

The analysis reveals that Theravāda Buddhist political thought is deeply grounded in ethical considerations, particularly the principles of nonviolence (*ahiṃsā*), compassion (*karuṇā*), moral intention (*cetana*), and the primacy of mental states over outcomes. Political authority, within this framework, is not understood as an autonomous or coercive force but as a moral instrument for the protection and promotion of the Dhamma, the Sangha, and the welfare of the people.

A central historical model underpinning Theravāda political philosophy is the Aśokan paradigm. Emperor Aśoka's reign marked a transformative moment in Buddhist political history, wherein sovereignty was explicitly linked to ethical governance. The findings indicate that Aśoka rejected conquest driven by national glory or material gain, instead advancing the notion of "conquest by Dhamma", emphasizing moral persuasion, religious tolerance, and compassion. However, this rejection of aggressive war did not equate to absolute pacifism. Aśoka retained

military forces, upheld punitive measures, and accepted defensive violence as a legitimate function of kingship when directed toward maintaining social order and protecting the Dhamma.

The Theravāda tradition thus supports a qualified nonviolence, where violence is condemned as intrinsically unwholesome (*akusala*), yet exceptions emerge based on intention, mental state, and the moral status of the affected parties. The Vinaya Pitaka demonstrates a graded system of moral culpability, in which punishment depends on intent, awareness, and consequences. This ethical logic extends into political governance, shaping Buddhist understandings of justice, punishment, and state responsibility.

Western Political Approaches to Justice and Governance

The findings show that Western political thought particularly modern theories of justice and democracy conceptualize politics primarily through institutional design, legal equality, and structural arrangements rather than moral intention. The work of John Rawls exemplifies this approach, emphasizing the basic structure of society as the foundation of justice. In this framework, justice is achieved through fair distribution of rights, duties, and resources, governed by impartial rules and institutions.

Western political science has expanded significantly since World War II, evolving into a highly specialized and fragmented discipline. This expansion has produced diverse theories of democracy, state legitimacy, and public policy, but has also resulted in conceptual fragmentation and normative uncertainty. Unlike Buddhist political thought, Western theories generally maintain a clear separation between ethics and politics, allowing for the legitimization of coercion, punishment, and warfare through legal-rational justifications such as national interest, sovereignty, or procedural legitimacy.

Democracy, as articulated in Western theory, is fundamentally based on peaceful conflict resolution, pluralism, and the institutionalization of dissent. Religious engagement with democracy in Western contexts often emerges when theological frameworks align with these principles. Where religious traditions adopt exclusionary or absolutist theologies, democratic outcomes are weakened, and political violence becomes more likely.

Comparative Perspectives on State Authority, Violence, and Punishment

Comparative analysis highlights significant contrasts between Buddhist and Western approaches to state authority and legitimacy. In Theravāda political thought, legitimacy arises from a tripartite relationship between the ruler, the Sangha, and the people. The Sangha plays a central role as a moral authority that validates sovereign power, while simultaneously depending on the state and the laity for protection and material support. This interdependence creates a moral check on political power that is largely absent in secular Western political systems.

In contrast, Western legitimacy is derived from constitutional authority, popular sovereignty, and legal procedures, rather than moral or spiritual endorsement. The state is viewed as an impersonal institution rather than a moral actor accountable to religious authority.

With respect to violence and punishment, the study finds that Buddhism employs a context-sensitive ethical calculus, where intention, mental condition, and the moral status of the victim significantly affect culpability. Canonical and commentarial sources demonstrate that killing is not judged uniformly; harm inflicted upon virtuous beings (such as Buddhas or arahants) is treated as the gravest offense, while violence against those deemed morally deficient may be viewed as less blameworthy. This ethical flexibility has historically enabled the justification of political violence under certain conditions, including the protection of Buddhism itself.

Western political systems, by contrast, generally emphasize intentionality and legality, but do not differentiate punishment based on the moral worth of victims. Violence is legitimized through legal frameworks such as just war theory, criminal law, and state sovereignty, rather than through assessments of spiritual virtue.

Public Policy and Development: Buddhist and Western Models in Practice

The case of Thailand illustrates how Buddhist and Western political-economic models intersect in practice. While Thailand has experienced rapid economic growth, modernization has largely followed a top-down, centralized development model inspired by Western modernization theory. This approach produced significant gains in GDP and public health but also deepened rural–urban inequality, weakened local participation, and marginalized indigenous cultural practices.

The findings suggest that these outcomes conflict with Buddhist ethical ideals emphasizing equitable distribution, community participation, and moral governance. In response, alternative movements such as Engaged Buddhism have emerged, integrating Buddhist principles with Western democratic values to advocate nonviolence, environmental protection, and participatory development.

Discussion

This study examined the relationship between Buddhist political thought—particularly within the Theravāda tradition and modern Western political theories of justice, governance, and political development, with special reference to Southeast Asian contexts. The findings demonstrate that Buddhist political ethics constitute neither a form of absolute pacifism nor a direct analogue to Western liberal democratic theory. Rather, Buddhist political thought represents a historically contingent, ethically layered, and context-sensitive system of governance that prioritizes moral intention, social harmony, and the preservation of the Dharma. The discussion below addresses the study’s findings in relation to the three research objectives.

Foundational Principles of Theravāda Buddhist Political Thought

In relation to the first objective, the findings reveal that Theravāda Buddhist political thought is grounded in ethical governance rather than institutional formalism. Core principles such as compassion (*karuṇā*), non-harm (*ahiṃsā*), moral restraint (*sīla*), and intention (*cetanā*)

function as the ethical foundations of political authority. Governance, from this perspective, is not merely a mechanism for maintaining order but a moral enterprise oriented toward the cultivation of social harmony and collective well-being.

The Asokan paradigm emerges as the most influential articulation of these principles. Emperor Asoka's concept of "conquest by Dharma" reframed sovereignty as a moral responsibility rather than an instrument of domination. His rejection of aggressive warfare, coupled with the continued maintenance of state authority, illustrates a form of Buddhist political realism that accepts the necessity of governance and coercive power while seeking to morally constrain them through compassion, restraint, and ethical intention (Strong, 1989; Thapar, 1997). This aligns with interpretations that view Asoka not merely as a historical ruler but as a foundational figure in Buddhist political theology (Strong, 1989).

Doctrinal analysis of Vinaya and Sutta literature further underscores the centrality of intention in moral evaluation. While violence is unequivocally classified as *akusala* (unwholesome), moral culpability is assessed through a nuanced consideration of mental states, contextual necessity, and karmic consequences (Horner, 1988; Bodhi, 2000). This ethical framework challenges simplified portrayals of Buddhism as advocating absolute nonviolence in all political contexts and instead reveals a graduated moral reasoning that accommodates the complexities of state authority and social protection.

Western Political Approaches to Justice and Democracy

Addressing the second objective, the study's findings highlight significant contrasts between Buddhist political ethics and dominant Western political theories, particularly modern liberal theories of justice and democracy. Western political philosophy, exemplified by Rawls's (1971) theory of justice, emphasizes individual rights, distributive fairness, and institutional arrangements as the foundation of a just society. Justice is primarily understood as fairness embedded within the basic structure of social institutions.

While Buddhist political thought shares Rawls's concern with the moral foundations of society, it diverges in its normative emphasis. Rather than centering on individual rights and procedural justice, Buddhist frameworks prioritize ethical leadership, karmic responsibility, and communal well-being. Justice, in this context, is less about legal equality and more about the moral quality of rulers and the intentions guiding political action. Consequently, political legitimacy derives not from popular sovereignty or constitutional arrangements alone but from adherence to ethical principles consistent with the Dharma.

These differences suggest that Buddhist political thought operates according to a virtue-ethical paradigm, in contrast to the rights-based and contractarian orientation of much Western political theory. Nonetheless, the study finds points of convergence, particularly in contemporary interpretations that seek to reconcile ethical governance with democratic participation.

Comparative Perspectives on Authority, Violence, and Public Policy

With respect to the third objective, the comparative analysis reveals both complementarities and tensions between Buddhist and Western political perspectives on state authority, legitimacy, violence, punishment, and public policy. Historically, Buddhist political traditions have permitted limited exceptions to the prohibition of violence when such actions are framed as necessary for preserving the Dharma or maintaining social stability. The Mahāvamsa account of King Duṭṭhagāmaṇī exemplifies this logic, attributing moral weight unevenly based on religious virtue and intention (Geiger, 1993).

While such narratives have functioned to legitimize state violence, they also expose the ethical risks inherent in religiously grounded political authority. These risks are evident in modern manifestations of Buddhist nationalism in Sri Lanka and Myanmar, where religious identity has been mobilized to justify exclusion, coercion, and violence (Bartholomeusz, 2002; Jerryson, 2016). These cases underscore the potential for dehumanization when moral authority is monopolized by religious or ideological claims.

At the same time, the emergence of Engaged Buddhism represents a significant reinterpretation of Buddhist political ethics in dialogue with Western democratic ideals. Engaged Buddhist movements integrate traditional values such as compassion, mindfulness, and non-harm with modern political concepts including human rights, participatory governance, and environmental justice (Queen, 2005; Swearer, 1995). The findings suggest that Engaged Buddhism offers a viable normative alternative to both authoritarian Buddhist nationalism and purely secular, technocratic models of governance.

The Thai case further illustrates the limitations of development strategies divorced from ethical and participatory frameworks. Despite sustained economic growth, Thailand continues to experience pronounced inequalities between urban and rural populations. This development trajectory highlights the shortcomings of technocratic governance lacking moral accountability and social inclusion (Baker & Phongpaichit, 2005; Darlington, 2000). Buddhist ethical critiques of materialism and attachment thus remain highly relevant, offering normative resources for more inclusive and participatory approaches to public policy.

Summary

Overall, the findings affirm that Buddhist political thought provides a distinctive ethical framework that both challenges and complements Western political theories. By emphasizing moral intention, ethical leadership, and communal well-being, Theravāda Buddhism contributes valuable insights into debates on justice, governance, and political legitimacy in both traditional and modern contexts.

Conclusion

This study demonstrates that Buddhist political thought, particularly within the Theravāda tradition, offers a complex and historically grounded framework for understanding justice, governance, and social order. Rooted in the Asokan paradigm, Buddhist political ethics emphasize moral leadership, intentionality, and the interdependence of ruler, Sangha, and populace. While Buddhism unequivocally condemns violence at the ethical level, its political application reveals contextual flexibility shaped by concerns for social stability and the preservation of the Dharma.

In comparison with Western political theory, especially Rawlsian justice, Buddhist political thought diverges in its prioritization of moral intention over institutional neutrality and individual rights. Nevertheless, both traditions converge on the importance of structural justice and ethical governance. The study further concludes that modern reinterpretations, such as Engaged Buddhism, offer promising pathways for integrating Buddhist ethics with democratic ideals and contemporary political challenges. Overall, the findings affirm that Buddhism is neither inherently authoritarian nor inherently democratic; rather, its political expression depends on historical context, interpretive authority, and ethical orientation.

Recommendations**Body of Knowledge**

This research contributes to Buddhist studies and political theory by: Clarifying the ethical logic underlying Buddhist approaches to violence and governance. Demonstrating the historical continuity between Asokan kingship and contemporary Theravāda political cultures. Bridging Buddhist political ethics with Western theories of justice, highlighting both convergences and tensions. Providing a critical framework for understanding Buddhist nationalism and Engaged Buddhism as competing political theologies.

Practical and Policy Implications

1. Governance should prioritize ethical leadership, restraint in the use of coercive power, and social compassion.
2. The Sangha can function as a moral check on political authority, provided it maintains ethical integrity and independence.
3. Development policies should incorporate participatory and community-based approaches consistent with Buddhist ethical values.

For Future Research

1. Conduct comparative analyses between Theravāda, Mahāyāna, and Vajrayāna political ethics.

2. Explore empirical case studies of Engaged Buddhist movements and their policy impact.
3. Investigate the role of digital media in transforming Buddhist political discourse.
4. Examine postcolonial reinterpretations of Buddhist political theology in global contexts.

References

- Almond, G. A. (1990). *A discipline divided: Schools and sects in political science*. Sage.
- Almond, G. A., & Coleman, J. S. (1960). *The politics of the developing areas*. Princeton University Press.
- Bartholomeusz, T. (2002). *In defense of Dharma: Just-war ideology in Buddhist Sri Lanka*. Routledge.
- Bodhi, B. (2000). *The connected discourses of the Buddha*. Wisdom Publications.
- Buddhaghosa. (1976). *The path of purification (Visuddhimagga) (B. Ñāṇamoli, Trans.)*. Buddhist Publication Society.
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. Yale University Press.
- Easton, D., Gunnell, J. G., & Graziano, L. (1995). *The development of political science: A comparative survey*. Routledge.
- Geiger, W. (1993). *The Mahāvamsa (Trans.)*. Pali Text Society.
- Gethin, R. (1998). *The foundations of Buddhism*. Oxford University Press.
- Gethin, R. (2004). Can killing a living being ever be an act of compassion. *Journal of Buddhist Ethics*, 11, 1–24.
- Gunnell, J. G. (2011). *Political science and the philosophy of science*. Routledge.
- Habermas, J. (1996). *Between facts and norms*. MIT Press.
- Harvey, P. (2000). *An introduction to Buddhist ethics: Foundations, values and issues*. Cambridge University Press.
- Horner, I. B. (1988). *The book of the discipline (Vinaya Piṭaka)*. Pali Text Society.
- Jerryson, M. (2016). *Buddhist warfare*. Oxford University Press.
- Queen, C. S. (2005). *Engaged Buddhism and political activism*. In D. K. Swearer (Ed.), *Buddhism and politics in twentieth-century Asia*, 39–60. University of Hawai'i Press.
- Queen, C. S., & King, S. B. (Eds.). (1996). *Engaged Buddhism: Buddhist liberation movements in Asia*. State University of New York Press.
- Rawls, J. (1971). *A theory of justice*. Harvard University Press.
- Strong, J. S. (1989). *The legend of King Aśoka: A study and translation of the Aśokāvadāna*. Princeton University Press.
- Swearer, D. K. (1995). *The Buddhist world of Southeast Asia (2nd ed.)*. State University of New York Press.
- Tambiah, S. J. (1992). *Buddhism betrayed? Religion, politics, and violence in Sri Lanka*. University of Chicago Press.
- Thapar, R. (1997). *Aśoka and the decline of the Mauryas (Rev. ed.)*. Oxford University Press.
- Walshe, M. (1995). *The long discourses of the Buddha*. Wisdom Publications.

ISSN INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
THAILAND

NOBLE
EDUCATION
PUBLISHER

PKP

PUBLIC
KNOWLEDGE
PROJECT

OJS

OPEN
JOURNAL
SYSTEMS

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (ONLINE)

The Dhatu on fields of Meditation and Practices

Author & Corresponding Author*

1. Le Cai Yu*

Affiliation:

1. Banaras Hindu University, Varanasi, India

Email: minh.tangvan@bhu.ac.in

Article history:

Received: 10/08/2025 Revised: 21/09/2025

Accepted: 05/11/2025 Available online: 15/12/2025

How to Cite:

Yu, L. C. (2025). The Dhatu on fields of Meditation and Practices. *Buddho*, 4(4), 52-64.

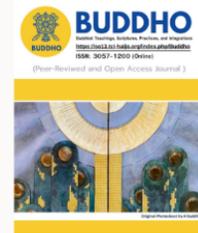

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

Original Research Articles

The Dhatu on fields of Meditation and Practices

Le Cai Yu*

Abstract

The concept of Dhātu (Pāli: धातु), commonly translated as “element” or “constituent,” occupies a central position in early Buddhist philosophical analysis and meditative praxis. This study aims (1) to examine the conceptual foundations of Dhātu as presented in early Buddhist canonical and commentarial texts, particularly in relation to meditation and insight practice; (2) to analyze the role of the Four Great Elements (Mahābhūta earth, water, fire, and air) in meditative contemplation and their function in cultivating direct understanding of impermanence (anicca), suffering (dukkha), and non-self (anattā); and (3) to critically assess the extent to which Dhātu theory is integrated into modern meditation practices, especially contemporary mindfulness-based approaches.

Employing a qualitative documentary research methodology, the study systematically analyzes primary sources from the Pāli Canon, including the Nikāyas and Abhidhamma, alongside key commentarial texts such as the Visuddhimagga. Secondary sources include modern scholarly interpretations and contemporary meditation manuals. Textual analysis and thematic comparison are used as the primary research tools to trace doctrinal continuity, interpretive developments, and practical applications of Dhātu contemplation across historical and modern contexts.

The findings indicate that, in early Buddhism, Dhātu functions as both an analytical framework and a practical meditative method aimed at deconstructing the notion of a permanent self through direct experiential insight. However, modern mindfulness-based practices tend to marginalize elemental analysis, favoring generalized attentional techniques. This study concludes that the diminished emphasis on Dhātu represents a significant doctrinal and practical gap. By highlighting its meditative efficacy and philosophical depth, the research argues for the reintegration of Dhātu-based contemplation into contemporary meditation frameworks, thereby enriching both theoretical understanding and experiential insight within modern Buddhist practice.

Keywords: Dhātu, Mahābhūta, Buddhist meditation, Vipassanā

Introduction

In the rich tapestry of Buddhist philosophy, the concept of Dhātu (Pāli: धातु; Sanskrit: धातु), commonly translated as “element,” “constituent,” or “basic property,” occupies a foundational position in both metaphysical and phenomenological analyses of existence. Dhātu refers to the fundamental components that constitute the physical and mental dimensions of reality, serving as an essential analytical framework through which Buddhist thought explicates the nature of experience. Across Buddhist traditions, the doctrine of Dhātu functions not merely as a classificatory system but as a crucial means for understanding conditioned phenomena and the path toward liberation. Bodhi, B. (Trans.). (2000).

Within Theravāda Buddhism, the theory of Dhātu is closely interwoven with the doctrines of the Five Aggregates (Pañcakkhandha) and the Four Great Elements (Mahābhūta), offering a systematic analysis of corporeal and mental processes. In Mahāyāna and Vajrayāna traditions, Dhātu assumes broader ontological and cosmological dimensions, often associated with concepts such as emptiness (Śūnyatā), Buddha-nature (Tathāgatagarbha), and the dynamic interdependence of phenomena. Across these traditions, Dhātu serves as a critical lens through which impermanence (anicca), suffering (dukkha), and non-self (anattā) are examined and experientially realized. Williams, P. (2009).

Scholarly engagement with Dhātu has traditionally focused on textual analysis, doctrinal classification, and philosophical interpretation. Canonical scriptures, commentarial literature, and later scholastic treatises provide detailed expositions of the elements and their functions within Buddhist systems of thought. However, while these sources elucidate the theoretical dimensions of Dhātu, comparatively less attention has been paid to its practical application, particularly in relation to meditation and lived spiritual practice. As a result, a gap remains between doctrinal understanding and experiential implementation.

This study seeks to explore the multifaceted dimensions of Dhātu by examining its interpretations and applications across major Buddhist traditions, drawing upon canonical texts, commentarial sources, and contemporary scholarly perspectives. By situating Dhātu within both historical and modern contexts, the research aims to illuminate its continued relevance to Buddhist practice and philosophical inquiry. In doing so, the study emphasizes Dhātu not only as a theoretical construct but also as a practical framework for cultivating insight and wisdom on the path to liberation. Ñāṇamoli, B., & Bodhi, B. (Trans.). (1995).

Despite the central role of Dhātu in Buddhist philosophy, its systematic integration into meditation practices and daily spiritual disciplines remains underexplored. Analayo, B. (2003). Several significant gaps in the existing literature warrant focused investigation:

1. Limited Integration into Contemporary Meditation Practices Although classical Buddhist texts provide extensive discussions of Dhātu, contemporary meditation approaches often prioritize mindfulness and concentration techniques without explicit engagement with elemental analysis. There is a lack of empirical and practical studies demonstrating how Dhātu-based contemplations can be effectively incorporated into modern meditative frameworks.

2. **Insufficient Comparative Analysis Across Buddhist Traditions** Interpretations and applications of Dhātu differ substantially among Theravāda, Mahāyāna, and Vajrayāna traditions. However, comparative research examining how these doctrinal variations influence meditation methodologies and experiential outcomes remains limited. A cross-traditional analysis could enrich contemporary practice by integrating diverse doctrinal insights.

3. **Limited Engagement with Modern Psychology and Neuroscience** The potential intersections between Dhātu-based meditation and contemporary psychological or neuroscientific models of cognition and embodiment have received minimal scholarly attention. Exploring these connections may provide innovative ways to bridge traditional Buddhist contemplative frameworks with modern scientific understandings of mind and experience.

4. **Lack of Longitudinal Studies on Meditative Practice and Transformation** Long-term empirical studies examining how sustained Dhātu-focused meditation influences spiritual development, psychological well-being, and ethical transformation are notably absent. Such research could offer valuable insights into the stages of contemplative progress and the practical benefits of Dhātu-oriented practice over time. Wallace, B. A. (2007).

Addressing these gaps through rigorous textual analysis, comparative study, and interdisciplinary inquiry can significantly advance the understanding of Dhātu as both a doctrinal and practical framework. Ultimately, this research aims to contribute to a more holistic and integrative approach to Buddhist meditation, benefiting practitioners, scholars, and the broader field of Buddhist studies.

Literature Review and Theoretical Framework

Scholarly engagement with the concept of Dhātu has primarily focused on its doctrinal role within early Buddhist ontological and phenomenological analyses. Canonical sources such as the Majjhima Nikāya, Saṃyutta Nikāya, and Dīgha Nikāya present Dhātu as a fundamental classificatory principle for understanding both material (rūpa) and mental phenomena. The Mahābhūta earth (paṭhavī), water (āpo), fire (tejo), and air (vāyo) are frequently employed as analytical categories in meditation instructions aimed at dismantling the notion of a substantial self (Ñāṇamoli, 1995; Bodhi, 2000).

Commentarial literature, most notably Buddhaghosa's Visuddhimagga, further systematizes Dhātu-based contemplation by integrating it into structured insight (vipassanā) practices. Scholars such as Gethin (1998) and Cousins (2001) emphasize that elemental meditation serves not merely as a theoretical abstraction but as a direct experiential method for realizing impermanence, suffering, and non-self. Abhidhamma traditions expand this analysis by framing Dhātu within a broader matrix of conditionality and momentariness, reinforcing its soteriological function.

In contrast, contemporary meditation research particularly within mindfulness-based interventions tends to emphasize present-moment awareness, attention regulation, and affective balance (Kabat-Zinn, 2003; Analayo, 2017). While these approaches draw inspiration from early Buddhist practices, several scholars argue that they often abstract mindfulness from its original analytical frameworks, including Dhātu contemplation (Sharf, 2015; Dreyfus, 2011).

Consequently, the practical and doctrinal depth of elemental analysis is frequently underrepresented in modern applications.

Overall, existing literature demonstrates a strong doctrinal foundation for Dhātu in early Buddhism but reveals a notable gap in its sustained application and scholarly discussion within contemporary meditation paradigms. This gap underscores the need for a systematic reassessment of Dhātu as both a theoretical and practical meditative tool.

Theoretical Framework

This study is grounded in the early Buddhist phenomenological and analytical framework, particularly as articulated through Dhātu-vibhaṅga (analysis of elements) and insight meditation theory. The theoretical foundation integrates three interrelated constructs: Dhātu as an analytical principle, the Mahābhūta as objects of meditative contemplation, and vipassanā as the method through which experiential insight is cultivated.

Within this framework, Dhātu is understood not as a metaphysical substance but as a heuristic device for deconstructing experience into impersonal processes. The contemplation of the Four Great Elements functions as a method for observing conditionality, change, and non-ownership in bodily and mental phenomena. This approach aligns with the Buddhist doctrine of dependent origination (*paṭiccasamuppāda*) and the three characteristics of existence (*tilakkhaṇa*).

The framework also incorporates a critical comparative dimension, juxtaposing classical Dhātu-based meditation with contemporary mindfulness-based practices. This allows for an evaluative analysis of how doctrinal simplification and secular adaptation influence meditative depth and insight outcomes.

By situating Dhātu within both its traditional doctrinal context and modern meditative discourse, the theoretical framework provides a coherent lens for analyzing textual sources and contemporary practices. It thereby supports the study's aim of clarifying the enduring relevance of Dhātu for insight-oriented meditation and its potential reintegration into modern contemplative frameworks.

Objectives

The objectives of this documentary research are as follows:

1. To examine the conceptual foundations of Dhātu as presented in early Buddhist canonical and commentarial texts, particularly in relation to meditation and insight practice.
2. To analyze the role of the Four Great Elements (*Mahābhūta*) in meditative contemplation and their function in cultivating understanding of impermanence, suffering, and non-self.
3. To critically assess the extent to which Dhātu is integrated into modern meditation practices, especially mindfulness-based approaches.

Research Methodology

Research Design and Type

This study adopts a qualitative documentary research design, employing systematic textual analysis to examine the concept of Dhātu (elements) within Buddhist meditation theory and practice. The research is grounded in textual hermeneutics and interpretive analysis, consistent with established methodologies in Buddhist Studies and religious scholarship. No empirical or experimental methods are utilized.

Study Population

The study population consists of Buddhist textual traditions that articulate doctrines and practices related to Dhātu, including early Buddhist, commentarial, and selected later Mahāyāna and Vajrayāna sources. Contemporary academic and practitioner-oriented literature is also included to contextualize modern interpretations.

Sample Selection and Sampling Technique

A purposive sampling technique is employed to select texts that are doctrinally authoritative, thematically relevant, and frequently cited in discussions of elemental meditation. The sample includes:

1. Core canonical discourses explicitly addressing Dhātu analysis
2. Classical commentarial texts elaborating meditative applications
3. Representative later Buddhist materials where elemental practices are discussed
4. Modern scholarly and meditation literature engaging with Dhātu conceptually or practically

The selection prioritizes texts with clear relevance to meditation theory, embodiment, and insight practices.

Data Sources

1. Primary Sources
  - 1) Canonical texts from the Pāli Canon, particularly the Sutta Piṭaka (e.g., Mahāhatthipadopama Sutta, MN 28)
  - 2) Classical Theravāda commentaries, especially Buddhaghosa's Visuddhimagga, with emphasis on dhātuvavatthāna (analysis of elements)
2. Secondary Sources
  - 1) Selected Mahāyāna and Vajrayāna texts addressing elemental meditation where relevant
  - 2) Contemporary academic research in Buddhist Studies

3) Modern meditation manuals and scholarly interpretations discussing mindfulness and contemplative practice

Research Instruments and Tools

The primary research instruments consist of critical textual reading, thematic coding, and comparative analytical frameworks. Secondary tools include established scholarly translations, commentarial cross-referencing, and conceptual mapping of doctrinal themes.

Research Procedure

The research follows a structured analytical procedure:

1. Identification and collection of relevant primary and secondary texts
2. Close reading and textual segmentation focused on Dhātu-related passages
3. Thematic categorization of key concepts (e.g., embodiment, impermanence, non-self)
4. Comparative analysis across historical periods and traditions
5. Synthesis of findings to articulate doctrinal continuity and interpretive variation

Data Collection Method

Data are collected through documentary analysis, involving systematic extraction of relevant passages, doctrinal explanations, and meditative instructions from selected texts. No human participants or observational data are involved.

Method of Data Analysis

The study employs qualitative textual analysis and comparative interpretation. Hermeneutical methods are used to interpret doctrinal meanings within their historical and soteriological contexts. Cross-textual comparison assesses how Dhātu is conceptualized and operationalized across traditions and time periods. Key analytical themes include:

1. Embodiment and materiality
2. Non-self (anattā) and insight development
3. Contemplative transformation and meditative function

Scope and Limitations

This research is limited to textual and conceptual analysis and does not include empirical fieldwork, practitioner interviews, or experimental meditation studies. While psychological and neuroscientific perspectives are referenced for conceptual enrichment, they are not empirically evaluated within the scope of this study.

Research Significance

By employing a documentary research methodology, this study preserves the integrity of classical Buddhist teachings while critically engaging with contemporary interpretations. The approach facilitates a nuanced understanding of Dhātu as both doctrinal principle and meditative practice, contributing to scholarly discourse in Buddhist Studies and offering insights relevant to modern contemplative applications.

Results**Conceptual Foundations of Dhātu in Early Buddhist Canonical and Commentarial Texts**

Analysis of early Buddhist canonical and commentarial sources demonstrates that Dhātu occupies a foundational position in classical Buddhist ontology and meditative praxis. Textual examination of the Pāli Canon, particularly the Sutta Piṭaka, reveals that Dhātu is consistently employed as an analytical framework for deconstructing the apparent unity of bodily and mental phenomena. In discourses such as the Mahāhatthipadopama Sutta (MN 28), Dhātu functions as a meditative lens through which practitioners are instructed to observe experience in terms of elemental processes rather than as a coherent self.

Commentarial literature, especially Buddhaghosa's *Visuddhimagga*, further systematizes Dhātu analysis through practices such as dhātuvavatthāna (element discrimination). These sources present Dhātu not merely as a theoretical classification but as an experiential method aimed at cultivating insight (*vipassanā*). The findings indicate that, within early Buddhist thought, Dhātu is inseparable from meditative development and is explicitly linked to the realization of impermanence (*anicca*), suffering (*dukkha*), and non-self (*anattā*).

Role of the Four Great Elements (Mahābhūta) in Meditative Contemplation

The Four Great Elements—earth (*paṭhavī*), water (*āpo*), fire (*tejo*), and air (*vāyo*) emerge from the textual analysis as central operative categories in Buddhist meditation. Canonical sources describe these elements not as external substances but as directly observable qualities within bodily and mental experience, such as solidity, cohesion, temperature, and movement.

Findings show that elemental contemplation serves a dual function. First, it provides a concrete experiential framework that enables practitioners to systematically observe bodily processes. Second, it acts as a cognitive deconstructive tool that undermines identification with the body by revealing it as a dynamic aggregation of impersonal processes. The data indicate that sustained contemplation of the Mahābhūta facilitates insight into the impermanent and conditioned nature of experience, thereby supporting the cultivation of liberating wisdom (*paññā*).

However, the results also indicate that while canonical texts articulate the philosophical significance of elemental contemplation in detail, explicit step-by-step meditative instructions

are often implicit rather than fully elaborated. This suggests a reliance on oral transmission and teacher-guided practice within traditional contexts.

Integration of Dhātu in Contemporary Meditation Practices

The analysis of modern meditation literature and mindfulness-based interventions reveals a marked reduction in explicit engagement with Dhātu. Contemporary practices, particularly those associated with Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) and related approaches, prioritize present-moment awareness, stress reduction, and emotional regulation. While these methods draw indirectly from Buddhist meditative traditions, they generally omit formal elemental analysis.

Results indicate that modern meditation manuals and instructional texts rarely incorporate systematic contemplation of the Four Great Elements. Instead, practices such as mindfulness of breathing and body scanning are presented in phenomenological terms without reference to Dhātu as an analytical framework. This omission reflects broader trends of secularization and simplification aimed at accessibility and therapeutic applicability.

Comparative analysis suggests that this selective adaptation results in a functional but conceptually narrower form of meditation. While contemporary practices effectively cultivate attention and emotional balance, they engage less directly with the ontological and insight-oriented dimensions emphasized in traditional Dhātu-based meditation. Consequently, the transformative potential associated with deep insight into non-self and conditionality appears underrepresented in modern implementations.

Discussion

This documentary research demonstrates that Dhātu occupies a foundational yet comparatively underemphasized position within both classical Buddhist meditation theory and contemporary meditative practice. In line with the study's objectives, the following discussion critically interprets the findings through engagement with canonical sources, commentarial exegesis, and modern scholarly discourse, while also evaluating the implications for present-day meditation frameworks.

Conceptual Foundations of Dhātu in Early Buddhist Thought

With respect to the first objective, the findings confirm that Dhātu functions as a central analytical framework within early Buddhist canonical and commentarial literature. The Pāli Canon consistently presents elemental analysis as a method for dismantling identification with bodily and mental phenomena. Notably, the Mahāhatthipadopama Sutta (MN 28) explicitly frames contemplation of the Four Great Elements (mahābhūta) as a direct means for realizing non-self (anattā), thereby situating Dhātu contemplation at the core of insight-oriented practice.

This canonical emphasis is further systematized in Buddhaghosa's Visuddhimagga, where dhātuvavatthāna is articulated as a structured analytical meditation designed to weaken self-

---

view and prepare the practitioner for advanced vipassanā. The present findings reinforce scholarly consensus that Dhātu is not a peripheral doctrinal concept but an integral component of classical Buddhist meditative theory, functioning as both an ontological analysis and a practical contemplative strategy.

Role of the Four Great Elements in Meditative Contemplation

Addressing the second objective, the findings indicate that meditation on the Four Great Elements provides a concrete experiential framework for cultivating insight into impermanence (anicca), suffering (dukkha), and non-self (anattā). Anālayo, B. (2020). By directing attention to elemental qualities solidity, cohesion, temperature, and motion practitioners are guided away from conceptual narratives of embodiment toward direct observation of conditioned processes.

This elemental approach facilitates a shift from self-referential perception to phenomenological investigation, thereby supporting the development of insight as described in early Buddhist meditation theory. However, despite its doctrinal and experiential significance, the research reveals that elemental contemplation is rarely emphasized in contemporary meditation manuals. Modern pedagogical trends often favor simplified techniques aimed at accessibility, which may inadvertently marginalize analytical practices such as Dhātu contemplation that require sustained doctrinal engagement.

Integration of Dhātu in Contemporary Meditation Practices

In relation to the third objective, the study identifies a pronounced gap between traditional Buddhist meditation frameworks and contemporary mindfulness-based interventions. Programs such as Mindfulness-Based Stress Reduction (MBSR) and Mindfulness-Based Cognitive Therapy (MBCT) prioritize attentional awareness, emotional regulation, and stress reduction, while largely omitting elemental analysis and ontological investigation of experience Ching, L. Y. (2024).

Although these approaches have demonstrated psychological and therapeutic benefits, their limited engagement with Dhātu may constrain the depth of insight traditionally associated with Buddhist meditation. This finding aligns with critiques advanced by Buddhist scholars who caution that secular mindfulness, when detached from its soteriological foundations, risks reducing meditation to a technique for self-optimization rather than a means for liberative transformation.

Tension Between Soteriological and Therapeutic Orientations

Finally, the findings highlight a fundamental tension between traditional Buddhist soteriological aims and contemporary therapeutic orientations. Dhātu-based meditation directly challenges entrenched notions of self, agency, and bodily identity, whereas many modern practices seek to enhance well-being without destabilizing the practitioner's self-concept. This divergence offers a compelling explanation for the marginalization of Dhātu in modern meditation contexts, despite its foundational role in early Buddhist praxis.

In sum, the discussion underscores that while Dhātu remains theoretically central within Buddhist meditation traditions, its practical application has been significantly attenuated in contemporary adaptations. Reintegrating elemental analysis into modern practice may offer a means of bridging doctrinal depth with experiential insight, thereby restoring a dimension of meditation that is essential to the Buddhist path of liberation.

Conclusion

This documentary research has examined Dhātu in the fields of meditation and practice through a systematic analysis of canonical texts, commentarial literature, and contemporary interpretations. The findings confirm that Dhātu—particularly the Four Great Elements—constitutes a core meditative framework within Buddhist tradition, serving both analytical and practical functions in the cultivation of insight.

In alignment with the research objectives, the study demonstrates that: Dhātu is deeply embedded in early Buddhist teachings as a method for understanding impermanence, suffering, and non-self. Elemental contemplation plays a crucial role in dismantling attachment to bodily and mental phenomena. Contemporary meditation practices, while effective in promoting mindfulness and mental health, often neglect Dhātu-based analysis, resulting in a partial transmission of Buddhist meditative wisdom.

The research underscores the significance of reintegrating Dhātu into modern meditation discourse—not as a purely philosophical concept, but as a lived contemplative practice. By doing so, meditation can move beyond stress reduction toward deeper transformative insight consistent with Buddhist soteriology. This study contributes to Buddhist Studies by clarifying Dhātu’s enduring relevance and advocating for a more holistic understanding of meditation that bridges classical doctrine and contemporary application.

Recommendations

Body of Knowledge and Future Directions

Contribution to the Body of Knowledge, this research contributes to the body of knowledge in Buddhist Studies by:

1. Clarifying Dhātu as both a doctrinal construct and a practical meditative method.
2. Demonstrating the continuity between early Buddhist texts and later meditative manuals regarding elemental contemplation.
3. Identifying conceptual and practical gaps between traditional Buddhist meditation and modern mindfulness movements.

For the Public

1. Approaching meditation not only as a tool for relaxation but as a method for insight into the nature of body and mind.

2. Experimenting with simple elemental awareness in daily life, such as observing bodily sensations through the lens of solidity, movement, warmth, and cohesion.
3. Engaging with Buddhist meditation teachings in their philosophical context to appreciate their full transformative potential.

For Future Research

1. Conduct empirical research on the psychological and physiological effects of Dhātu-based meditation.
2. Undertake comparative studies across Theravāda, Mahāyāna, and Vajrayāna traditions regarding elemental practices.
3. Explore longitudinal impacts of sustained Dhātu contemplation on ethical development and spiritual transformation.
4. Examine Dhātu through postcolonial or critical theory frameworks, analyzing how modern adaptations reshape traditional Buddhist knowledge.

References

- Analayo, B. (2003). *Satipaṭṭhāna: The direct path to realization*. Windhorse Publications.
- Analayo, B. (2017). *Mindfulness in early Buddhism: Characteristics, functions, and strategies*. Routledge.
- Anālayo, B. (2020). *The meditation instructions of the Ānāpānasati-sutta: A comparative study*. Hamburg: Hamburg Buddhist Studies Series.
- Bodhi, B. (Trans.). (2000). *The connected discourses of the Buddha: A translation of the Saṃyutta Nikāya*. Wisdom Publications.
- Buddhaghosa. (1999). *Visuddhimagga: The Path of Purification (B. Nanamoli, Trans.)*. Kandy, Sri Lanka: Buddhist Publication Society. (Original work composed 5th century CE)
- Cousins, L. S. (2001). The dating of the historical Buddha: A review article. *Journal of the Royal Asiatic Society*, 11(1), 57–63.
- Ching, L. Y. (2024). Mindfulness-based interventions and Buddhist contemplative frameworks: A critical evaluation. *Journal of Contemporary Mindfulness*, 10(1), 45–63.
- Dreyfus, G. (2011). Is mindfulness present-centered and non-judgmental? A discussion of the cognitive dimensions of mindfulness. *Contemporary Buddhism*, 12(1), 41–54.
- Gethin, R. (1998). *The foundations of Buddhism*. Oxford University Press.
- Kabat-Zinn, J. (2003). Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 144–156.
- Mahāhatthipadopama Sutta, Majjhima Nikāya 28. (n.d.). In *Bhikkhu Ñāṇamoli & Bhikkhu Bodhi (Trans.), The Middle Length Discourses of the Buddha (193–207)*. Boston: Wisdom Publications.
- Ñāṇamoli, B., & Bodhi, B. (Trans.). (1995). *The middle length discourses of the Buddha: A translation of the Majjhima Nikāya*. Wisdom Publications.

- Sharf, R. H. (2015). *Mindfulness and meditation: Western practice and Buddhist origins*. In J. McMahan (Ed.), *The Oxford Handbook of Contemporary Buddhism* (134–154). Oxford University Press.
- Wallace, B. A. (2007). *Contemplative science: Where Buddhism and neuroscience converge*. Columbia University Press.
- Williams, P. (2009). *Mahayana Buddhism: The doctrinal foundations* (2nd ed.). Routledge.

BUDDHO

Buddhist Teachings, Scriptures, Practices, and Integrations

<https://so13.tci-haijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: 3057-1200 (Online)

เจ้าของวารสาร

โครงการวารสารพุทธโฆ กองงานพัฒนาวารสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา
288 วัดจินดิติวหาร แขวงทรายกองดิน เขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร 10510

โทร. +66 646946539

Email: buddhist.inn.man@gmail.com

สำนักพิมพ์ โนเบล เอ็ดดูเคชั่น จำกัด
99/642 หมู่ที่ 1 ตำบลศิระจรระเข้ห้อย อำเภอบางเสาธง จังหวัดสมุทรปราการ 10540
โทร. +66 980502649